

Studeren zonder grenzen?

Dr. E.P.W.A. Jansen

Dr. M. Bruinsma

S.R. van der Werf

december 2005

Universitair Onderwijscentrum Groningen

Postbus 800

9700 AV Groningen

Telefoonnummer: 050-3632000

e-mail: e.p.w.a.jansen@rug.nl

© 2005. UOCG, Universitair Onderwijscentrum Groningen. Rijksuniversiteit Groningen.
No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means
without written permission of the Director of the Institute.
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk,
fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
de Directeur van het Instituut.

Inhoudsopgave

Voorwoord

1. Achtergrond en doel van het onderzoek	5
1.1. Vraagstelling	5
1.2. Kader	6
1.3. Onderzoeksopzet	7
2. Resultaten kwalitatief onderzoek	9
2.1. Algemene gegevens	9
2.2. Motivatie om een deel van de studie in het buitenland door te brengen	10
2.3. Informatievoorziening vanuit opleiding	12
2.4. Omstandigheden	14
2.5. De invloed van de invoering van de bachelor-master structuur	14
2.6. Tot slot	14
3. Resultaten elektronische survey	16
3.1. Kenmerken van de responsgroep	16
3.2. Motieven om wel of niet naar het buitenland te gaan	18
3.3. Informatievoorziening vanuit opleiding	28
3.4. Omstandigheden	32
3.5. Invloed invoering bachelor-master structuur	32
3.6. Tot slot	35
4. Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	37
4.1. Samenvatting	37
4.2. Conclusies en aanbevelingen	40
5. Literatuur	42
Bijlagen	43
Bijlage 1: Vragenlijst kwalitatief onderzoek	43
Bijlage 2: Vragenlijst kwantitatief onderzoek	48

Voorwoord

Voor u ligt het rapport over het onderzoek “Studeren zonder grenzen?”, in opdracht van NUFFIC uitgevoerd door het Universitair Onderwijscentrum Groningen. In dit rapport zijn de resultaten beschreven van een kwalitatieve voorstudie en een vragenlijst onderzoek onder een steekproef studenten vanuit twee universiteiten en vijf HBO-instellingen, over hun motieven, informatievoorziening en omstandigheden die tot een besluit leiden om al dan niet een deel van de studie in het buitenland door te brengen. Ter vergelijking met een onderzoek uit 2003 is tevens gevraagd naar de verwachte invloed van de Bachelor-Master structuur op de mobiliteit.

Groningen, december 2005

Ellen Jansen
Marjon Bruinsma
Sape van der Werf

1. Achtergrond en doel van het onderzoek

1.1 Vraagstelling

De introductie van uitwisselingsprogramma's, internationale fondsen en studiefinanciering biedt studenten de mogelijkheid om in het buitenland te studeren. Tevens zou de uniformering van het hoger onderwijs in Europa door de invoering van de bachelor-master structuur (Bologna, Praag & Berlijn) ertoe moeten leiden dat het voor studenten gemakkelijker en aantrekkelijker wordt een deel van hun studie in het buitenland te volgen. De globalisering van de arbeidsmarkt is een andere reden dat het "grenzeloos studeren" steeds belangrijker lijkt. Dit kunnen motieven zijn waarom studenten in het buitenland willen studeren. Daarnaast kunnen er nog vele andere motieven zijn om in het buitenland te studeren.

Desondanks blijken Nederlandse studenten niet optimaal gebruik te maken van de mogelijkheden binnen programma's zoals Socrates en Erasmus. Bovendien zijn er volgens de landelijke studenten vakbond nog steeds negatieve geluiden te horen (Sterrenburg & van der Zwan, 2004), die bijvoorbeeld te maken hebben met de kwaliteit van de hulp binnen de onderwijsinstelling, zoals studieadviseur en bureau buitenland.

Ook al blijken steeds meer studenten een tijdje naar het buitenland te gaan, volgens de mobiliteitsmonitor zijn er in 2004 11% meer studenten voor een deel van hun studie in het buitenland gaan studeren ten opzichte van 2003, volgens de NUFFIC is er sprake van stabilisatie als we de cijfers vergelijken ten opzichte van 1999-2000.

De NUFFIC heeft daarom een onderzoek uitgezet naar wat Nederlandse studenten motiveert om wel of niet een deel van hun studie in het buitenland te doen. Het onderzoek richt zich tevens op de belemmeringen die studenten ondervinden bij de voorbereiding (in de breedste zin) op hun buitenlandervaring. De uitkomst van het onderzoek kan gebruikt worden door de NUFFIC en hoger onderwijsinstellingen om de voorlichting aan en ondersteuning van studenten te optimaliseren. De NUFFIC heeft het Universitair Onderwijscentrum Groningen gevraagd het onderzoek uit te voeren. In een eerste opzet was de centrale vraag, wat studenten motiveert om grenzeloos te studeren, uitgewerkt in de volgende deelvragen:

1. Wat motiveert studenten om wel of niet een deel van hun studie in het buitenland door te brengen?
2. Hoe verloopt de informatievoorziening vanuit de opleidingen?
3. Welke omstandigheden dragen ertoe bij dat studenten er wel of niet voor kiezen een deel van de studie in het buitenland te volgen?
4. Is volgens de studenten de BaMa structuur van invloed op de mobiliteit en in welke zin?

De voorgestelde onderzoeksopzet ging uit van een onderzoek onder universitaire studenten. In een later stadium kwam de vraag van de NUFFIC ook HBO-studenten in het onderzoek te betrekken en uitdrukkelijk een deel van de studenten die buitenlandervaring hadden op te nemen in het onderzoek. Het UOCG heeft geprobeerd zoveel mogelijk aan deze extra vragen te voldoen. In de beschrijving van de deelonderzoeken en resultaten zal hier nader op worden ingegaan.

1.2 Kader

De literatuur met betrekking tot het grenzeloos studeren richt zich voornamelijk op de aantallen en ervaringen van de studenten in het buitenland of buitenlandse studenten in Nederland (bijv. BISON, 2003; Bureau Studietoelating RUG, 2004) en op de belemmeringen die studenten ondervinden tijdens hun periode in het buitenland¹. Veel minder zijn de motieven van studenten om al dan niet hun studie voor een deel in het buitenland door te brengen aan de orde geweest. Uitzonderingen hierop zijn een aantal studies die zich hebben gericht op de motieven van studenten om een periode in het buitenland te verblijven (Sterrenburg & van der Zwan, 2004, Ministerie OC&W 2002, 2003, Baláz & Williams, 2004; Snippe & Jochems, 1995).

De volgende motieven komen in deze studies naar voren:

- persoonlijke intrinsieke motieven zoals zelfontplooiing, verbreding van je horizon, taalverwerving, vaardigheden aanleren, ervaringen opdoen met het leven in het buitenland,
- persoonlijke extrinsieke motieven, zoals het goed staan op je CV, betere kansen hebben op de arbeidsmarkt, extra waarde van een buitenlands diploma, hoger salaris,
- overige persoonlijke motieven zoals het hebben van familie/een vriend in het buitenland, politiek/economisch klimaat in eigen land,
- studiegerelateerde motieven, zoals het volgen van een specifieke opleiding in het buitenland, eigen opleiding heeft al goede naam, betere onderwijsmogelijkheden in het buitenland, en
- een aantal praktische motieven, zoals (on)bekendheid met mogelijkheden en de financiële (on)mogelijkheid om in het buitenland te studeren.

Uit een survey bij de KUN blijkt de beslissing om in het buitenland te studeren voornamelijk te maken hebben met innerlijke drive en nieuwsgierigheid, terwijl de

¹ Wel wordt in dergelijk onderzoek een aantal vragen meegenomen naar de motieven van studenten.

beslissing in mindere mate beïnvloed wordt door de hiervoor genoemde praktische motieven.

Opvallend genoeg richten de studies zich voornamelijk op motieven die te maken hebben met waarden en interesses, terwijl andere motivationele aspecten zoals verwachtingen ten opzichte van de buitenlandervaring (kan ik het aan) en emoties tegenover een buitenlandervaring (bijvoorbeeld nieuwsgierigheid, plezier en verveling) minder aandacht krijgen (Covington, 2000; Pekrun, Goetz, Tits & Perry, 2002). Vanuit het zogenaamde verwachtingen-waarde perspectief (Eccles, & Wigfield, 2002) komt echter het belang van een uitgebreider concept van motivatie, waarbij aandacht besteed wordt aan de verwachtingen van de studenten of ze het aankunnen, aan de waarden en interesses van de student en aan de emoties van de student. Bovendien wordt er in de studies weinig aandacht besteed aan verschillen in motieven tussen verschillende studenten.

1.3 Onderzoeksopzet

Vanuit het uitgebreidere concept van motivatie is het onderzoek gesplitst in twee delen:

- a) een kwalitatief onderzoek binnen een beperkte groep studenten om duidelijkheid te krijgen over motieven om al dan niet een deel van de studie in het buitenland te volgen en om inzicht te krijgen in de bekendheid met de mogelijkheden voor een buitenlandstudie, waarin ook de informatievoorziening naar studenten via internet is betrokken;
- b) een kwantitatief onderzoek met behulp van een elektronische survey onder een bredere groep studenten.

Kwalitatief onderzoek

In het onderzoeksvoorstel is uitgegaan van een kwalitatief vooronderzoek bij drie universiteiten. Daarbij is een onderverdeling gemaakt naar alfa, bèta, gamma en medisch. Het streven was per opleiding vier bachelorstudenten te interviewen (twee tweedejaars en twee derdejaars) en twee masterstudenten (of doctoraalstudenten in de laatste fase).

De vragen gaan in op de bekendheid met de uitwisselingsprogramma's Erasmus/Socrates, op de motivatie van de student om al dan niet naar het buitenland te gaan, de afwegingen van de student en de eventuele voorbereiding op de buitenlandervaring (inclusief voorlichting vanuit de opleiding). Deze interviews zijn telefonisch afgenomen. Tevens is bij de opleidingen die geselecteerd zijn nagegaan of er in de opleiding ruimte wordt geboden voor een deel studie in het buitenland en welke informatie over studeren in het buitenland (gemakkelijk) toegankelijk en beschikbaar is.

Elektronische survey

Om een meer betrouwbaar beeld te krijgen van de motieven van studenten om al dan niet een deel van hun studie in het buitenland door te brengen en de bekendheid van mogelijkheden hiervoor, zijn de resultaten uit deelonderzoek a omgezet in een vragenlijst met grotendeels gesloten vragen, die via het web bij een steekproef van studenten van verschillende instellingen wordt afgenomen. Voorwaarde hiervoor was wel dat de instellingen hieraan hun medewerking verlenen door het beschikbaar stellen van e-mailadressen van studenten of door het zelf doorsturen van de e-mail met de url van de vragenlijst aan een steekproef van studenten van de eigen instelling. Om zicht te krijgen welke omstandigheden ertoe bijdragen dat studenten wel in het buitenland gaan studeren is tevens specifiek gevraagd om een adressenbestand van studenten die al buitenlandervaring binnen hun studie hebben opgedaan. In de survey hebben wij de vraag gesteld naar de invloed van de BaMa structuur op de studentenmobiliteit.

2. Resultaten kwalitatief onderzoek

In dit hoofdstuk gaan we in op de resultaten van het kwalitatieve onderzoek. We gaan in op een aantal algemene gegevens (2.1), gevolgd door de motieven van studenten om tijdens de studie naar het buitenland te willen (2.2). Daarna bespreken we de mate van informatievoorziening vanuit de opleidingen (2.3) en de omstandigheden die er toe bijdragen dat een student naar het buitenland wil (2.4). Tenslotte worden de verwachte effecten van de invoering van de bachelor-master structuur besproken (2.5).

2.1 Algemene gegevens

De beschrijving van het kwalitatieve onderzoek is gebaseerd op de resultaten van 23 interviews. Vanuit de verschillende opleidingen zijn namen en telefoonnummers van 53 studenten aangeleverd. Gezien het tijdstip van het onderzoek (laat in het studiejaar, vakantietijd) bleek het moeilijk studenten te bereiken en kon helaas het geplande respons niet meer gehaald worden. Hoewel iedere student minimaal 1x telefonisch is benaderd, zijn er 19 studenten geïnterviewd. Deze studenten is gevraagd of ze studenten kenden die eventueel mee zouden willen werken aan het onderzoek. Dit leverde een viertal extra studenten op.

De studenten waren voornamelijk van de RUG en de TU-Delft. We hebben daarnaast ook een student van de KUN geïnterviewd. De meerderheid van de studenten is in 2001 of eerder begonnen met de studie. Desalniettemin studeert de meerderheid in de bachelor-master structuur. Tweederde van deze student is mannelijk en de gemiddelde leeftijd van de studenten is 22 jaar. Het gemiddelde aantal behaalde studiepunten is 186.

We hebben de studenten gevraagd of ze ooit een stage of deel van de studie in het buitenland hebben overwogen. Over het algemeen hebben de studenten al een vrij goed beeld van wat ze willen. De meeste studenten willen een deel van de studie in het buitenland doorbrengen. Een tweetal studenten geeft aan dat ze zowel een stage als een deel van de studie in het buitenland overwegen. Daarnaast geeft een doorstroom student aan het wel te hebben overwogen op het HBO, maar niet op de huidige WO-opleiding.

De meeste studenten hebben echter nog geen concrete plannen om te gaan. Initiatieven zijn er al wel, een van de studenten geeft aan dat hij wil gaan uitzoeken wat de mogelijkheden zijn om in de masterfase naar het buitenland te gaan. Studenten die aangeven dat ze concrete plannen hebben om naar het buitenland gaan, schatten de kans hierop vrij hoog in, namelijk tussen de 80% en 100%. Ze geven aan dat er alleen in geval

van echte calamiteiten sprake kan zijn van een heroverweging van de reis. Twee studenten geven aan dit jaar naar het buitenland te willen.

Om een indicatie te krijgen van de mate van voorbereiding hebben we de studenten gevraagd of ze op de hoogte waren van een aantal organisaties die van belang kunnen zijn bij de voorbereiding op een buitenlandse reis. Vrijwel alle studenten hebben gehoord van het Erasmus/Socrates programma. Een groot deel van de studenten heeft echter nog nooit gehoord van “Bureau buitenland”, “Nuffic”, “Integrand”, “Wilweg”, “VSB-Beurs” en “Leonardo Da Vinci programma”. Een van de student gaf dit op een mooie wijze aan: *“Leonardo da Vinci? Is dat niet die nieuwe studievereniging?”*.

2.2 Motivatie om deel van studie in het buitenland door te brengen

De studenten is een aantal motieven voorgelegd die een rol kunnen spelen in de overweging om wel of niet naar het buitenland te gaan. Hieruit komt het volgende naar voren:

Belangrijk tot zeer belangrijk:

- zelfontplooiing of persoonlijke ontwikkeling
- verbreden van de horizon
- ervaringen opdoen met het leven in het buitenland, zowel het land als de mensen leren kennen
- nieuwsgierigheid

Enigszins belangrijk:

- het leren omgaan met mensen
- vaardigheden leren
- betere kansen op de arbeidsmarkt
- de buitenlandse taal leren

Nauwelijks van belang:

- “feesten”
- de extra waarde van een buitenlands diploma
- familie of vrienden in het buitenland

De studenten noemen hiernaast nog een aantal punten, die van belang zijn in de overweging om naar het buitenland te gaan. Zo noemt een student het feit dat een buitenlandse stage/deel van de studie in het buitenland deel uit maakt van het programma. Ook wordt genoemd dat een student voor de keuze van een verdere richting ervaring wil opdoen. Belangrijk is ook of het deel uitmaakt van de opleidingsethos, zo geeft een student aan dat het binnen de opleiding niet gebruikelijk is noch extra gewaardeerd wordt

dat een student naar het buitenland gaat. Ook het verleggen van grenzen wordt genoemd, zo noemt een student de uitdaging van het helemaal alleen zijn en kijken of je het zelfstandig kunt redden in het buitenland. Persoonlijke factoren spelen ook een belangrijke rol, dat blijkt bijvoorbeeld uit de uitspraak van een student dat zijn vriendin in het buitenland woont en dat dit de ultieme kans is om in het buitenland samen te wonen. Ten slotte wordt de mogelijkheid tot zelfontplooiing vaak extra benadrukt.

Naast de motivatie om wel te gaan, hebben we de studenten ook gevraagd te oordelen over een aantal motieven om **niet** naar het buitenland te willen. De financieringsmogelijkheden worden als zeer belangrijk motief genoemd. Daarnaast spelen de verwachte begeleiding, de bureaucratie, de taalbarrière, een aantal persoonlijke factoren en geen geschikte stagemogelijkheid of universiteit kunnen vinden een rol. Motieven als niet weten waar informatie te halen is, verwachte moeilijkheden bij toekenning studiepunten, de kans op studievertraging, huisvestingsmogelijkheden, inhoud sluit niet aan en het bang zijn om aan hun lot overgelaten te worden spelen geen rol.

Ook in dit geval noemen de studenten weer een aantal motieven om niet naar het buitenland te willen. Genoemd worden geld, het vakkenaanbod, de extra moeite die je er voor moet doen, het is niet gebruikelijk in de opleiding, te veel tijd om het te regelen en de kamer op moeten zeggen.

Tenslotte hebben we de studenten een aantal stellingen voorgelegd over hun verwachtingen of ze in staat zullen zijn om te functioneren in het buitenland. Over het algemeen verwachten de studenten het volgende:

In staat om:

- eventuele problemen met autoriteiten op te lossen
- te communiceren met mensen
- geïnteresseerd te zijn in het leren van tradities en gebruiken
- mensen te respecteren
- academische doelen te vervullen
- gebalanceerd leven te leiden
- aan te passen aan een nieuwe manier van leven
- open staan voor het politiek systeem
- miscommunicatie op te lossen
- om te gaan met stress
- genieten van nieuwe dingen
- ander levensritme aan te nemen
- onbevooroordeeld te blijven
- in staat vriendschappen te sluiten
- betekenisvolle gesprekken te voeren
- gedrag te interpreteren
- andere normen als betekenisvol te beschouwen

Minder zeker over:

- in staat te zijn persoonlijke standpunten te hanteren
- alleen te zijn
- in een land te leven waar de normen en waarden verschillen met die van ons

2.3 Informatievoorziening vanuit de opleiding

De informatievoorziening vanuit de opleiding is op twee manieren beschreven. We hebben in de interviews de studenten een aantal stellingen voorgelegd, daarnaast hebben we de verschillende websites beoordeeld aan de hand van een aantal criteria. Er is gekeken naar hoe snel men op een buitenlandpagina komt vanuit de opleidingspagina. Daarnaast is er bij deze opleidingsspecifieke informatie gekeken naar in hoeverre er verwezen wordt naar selectiecriteria, procedures, beurzen, praktische zaken. Tenslotte is er gekeken naar de aandacht die er wordt besteed aan een buitenlandervaring.

De studenten geven aan dat er een redelijke hoeveelheid informatie vanuit de instelling komt. Zo wordt er via folders, colleges, prikborden en een speciale coördinator aandacht

besteed aan het volgen van een deel van de studie in het buitenland. Op opleidingsniveau en vakgroep niveau is dat beduidend minder. De studenten geven aan dat als je iets wilt, je dat zelf moet regelen, bijvoorbeeld via de studieadviseur.

De aandacht aan een buitenlandervaring verschilt ook per studie. Er zijn bijvoorbeeld mogelijkheden in termen van het volgen van minoren of keuzevakken in het buitenland. Bovendien zijn er op instellingsniveau wel samenwerkingsverbanden en overeenkomsten over de erkenning van studiepunten gerealiseerd. Ondanks dat een buitenland ervaring gestimuleerd wordt geeft een student aan dat het soms erg lastig is om daadwerkelijk te realiseren.

Bij andere studies wordt er minder aandacht besteed aan een buitenlandervaring. Een student geeft bijvoorbeeld aan dat een buitenlandervaring binnen de opleiding niet “telt”. Daarnaast geeft een andere student aan dat het programma al erg vol zit en dat er geen ruimte is voor een buitenlandervaring.

De aandacht aan een buitenland ervaring is ook afhankelijk van het jaar, zo geeft een student aan dat er minder aandacht aan het begin van de studie, terwijl er in latere jaren wel aandacht aan wordt besteed. Bovendien, zo zegt een student, is er in de master meer ruimte voor terwijl je in de bachelor wel kunt gaan, maar dat je dan zelf de mogelijkheden moet creëren. Initiatief vanuit de student lijkt hier essentieel en wordt geïllustreerd door een uitspraak van een student *“ik weet het niet, ik heb me er niet in verdiept”*.

We hebben de verschillende websites van de RUG, de TU-Delft en de KUN bekeken op hun informatievoorziening vanuit de opleidingspagina's. Alleen bij de opleidingen aan de RUG staan specifieke links naar buitenlandpagina's². Over het algemeen wordt in 3 à 4 clicks informatie over studeren in het buitenland verkregen. De informatie op de pagina's gaat over verschillende aspecten, waaronder selectiecriteria/procedures, beurzen en praktische zaken. Bij twee opleidingen wordt ook expliciet het belang van een buitenlandervaring vermeld:

“Studeren in het buitenland is om verschillende redenen een waardevolle ervaring. De beheersing van de taal van het land waar men studeert gaat met sprongen vooruit. Men maakt kennis met de cultuur van een ander land, met een andere manier van leven. Men verdiept zich in een ander rechtsstelsel, een andere rechtscultuur en een andere rechtstaal. Deze confrontatie met het andere is een verrijking op zichzelf, maar scherpt

² De universiteiten bieden wel informatie aan vanuit de algemene pagina, echter opleidingsspecifieke informatie is niet direct voor handen.

tevens het inzicht in (de relatieve waarde van) de eigen samenleving en het eigen rechtsstelsel. Studeren in het buitenland biedt verder de gelegenheid om al tijdens de studie internationale contacten te leggen, waarvan men later voordeel kan hebben. Bijzonder waardevol is ook de ervaring dat men zich in een (soms geheel) andere cultuur en omgeving leert redden. Een dergelijke buitenlandervaring kan een belangrijk voordeel op de arbeidsmarkt zijn.”

<http://www.rug.nl/rechten/informatievoor/studenten/studerenBuitenland/index>

Via de algemene homepages wordt veel meer informatie gegeven, bijvoorbeeld vragen over het tijdstip van een buitenlandervaring, de mogelijkheden, de financiën en meer informatie. Er worden ook stappenplannen en checklists aangeboden. Daarnaast wordt het belang van een buitenland ervaring benadrukt.

2.4. Omstandigheden die er toe bijdragen dat studenten naar het buitenland willen

Zoals hiervoor genoemd zijn er een aantal omstandigheden die er toe bijdragen om wel of niet naar het buitenland te gaan. Financiering wordt als belangrijke genoemd, maar ook het aanbod van de vakken. Ook de aandacht die er binnen de opleiding besteed wordt aan een buitenlandse stage of studie is van belang. Wanneer in het programma ruimte is ingepland voor een buitenland ervaring zal de student makkelijker gaan. Veel studenten geven ook aan dat het vooral veel energie en tijd kost om meer informatie over een buitenlandse stage/ deel van de studie in het buitenland in te winnen.

2.5. De invloed van de invoering van de bachelor-master structuur

De studenten verwachten wel degelijk invloed van de invoering van de bachelor-master structuur. Zo noemen studenten bijvoorbeeld: “*De drempel is lager*”, “*Betere aansluiting*”. De meeste studenten verwachten dat er met name in de masterfase meer studenten naar het buitenland zullen gaan. Tevens verwachten de studenten dat evenveel studenten voor hun gehele studie naar het buitenland zullen gaan. Eén van de studenten geeft aan dat dit ook afhangt van hoe ambitieus de student is, is hij zeer ambitieus dan zal hij in zijn masterfase gaan en anders niet.

2.6. Tot slot

Uit het kwalitatief onderzoek komt naar voren dat de meeste studenten een deel van de studie of stage in het buitenland willen doorbrengen. Er zijn niet altijd concrete plannen, maar de studenten die wel concrete plannen hebben, weten waar ze de juiste informatie vandaan kunnen halen. De belangrijkste motieven om naar het buitenland te gaan zijn zelfontplooiing/persoonlijke ontwikkeling, het verbreden van de horizon, het land en de

mensen leren kennen en nieuwsgierigheid. Het gaat hier dus met name om persoonlijke intrinsieke motieven. Praktische motieven zouden een belemmering kunnen vormen om naar het buitenland te gaan. Vooral de financieringsmogelijkheid speelt een grote rol in de motivatie om niet naar het buitenland te gaan. Ook de mogelijkheden die er in de opleiding bestaan voor het volgen van een deel van de studie in het buitenland zijn doorslaggevend. Over het algemeen verwachten de studenten dat ze goed in staat te zijn in het buitenland te kunnen functioneren. De studenten zijn alleen minder zeker over “het alleen zijn in het buitenland” en het “leven in een land waar de normen en waarden verschillen met die van ons”.

Op instellingsniveau wordt er vrij veel informatie gegeven over studeren in het buitenland. Dit wordt aangegeven door de studenten en vinden we ook terug op de instellingsspecifieke websites. Op opleidings- en vakgroepniveau is dat heel wat minder. De studenten geven aan dat er voornamelijk vanuit eigen initiatief gehandeld moet worden. Op de websites zien we alleen bij de opleidingen aan de RUG links naar de studeren in het buitenland pagina's. Opvallend genoeg hebben weinig studenten gehoord van de organisaties die zich bezig houden met studeren in het buitenland. Alleen het Erasmus/Socrates programma wordt door de meeste studenten herkend.

Het lijkt er op dat zowel persoonlijke als onderwijsomstandigheden de overweging om naar het buitenland te gaan kunnen beïnvloeden. Financieringsmogelijkheden spelen een belangrijke rol, maar ook de aandacht vanuit de universiteit en dan met name vanuit de opleiding zijn van belang. Vooral met de door de studenten verwachte toenemende mobiliteit in de masterfase lijkt het van belang dat informatie op die manier toegankelijk gemaakt wordt dat de student er niet te veel tijd in hoeft te steken. Tenslotte verwachten studenten problemen met het alleen kunnen zijn in het land, hierop zou ingespeeld kunnen worden door expliciet een sociaal programma aan te bieden of door opdrachten in groepsverband te laten doen.

3. Resultaten elektronische survey

In dit hoofdstuk volgt een beschrijving van de resultaten van het vragenlijst onderzoek. Eerst volgt een paragraaf over de respons en kenmerken van de responsgroep (3.1). Vervolgens bespreken we de motieven om wel of niet naar het buitenland te gaan (3.2). Hierna volgen de resultaten met betrekking tot de informatie vanuit de opleiding (3.3). Tenslotte wordt de invloed van de invoering van de bachelor-masterstructuur besproken (3.4).

3.1. Kenmerken van de responsgroep

In juli 2005 heeft de NUFFIC de Colleges van Bestuur van alle instellingen voor Hoger Onderwijs in Nederland aangeschreven met het verzoek medewerking te verlenen aan het onderzoek. In de brief werd aangekondigd dat het UOCG in eind augustus of begin september contact met de instelling zou opnemen om nadere afspraken te maken. Op de eerste brief van de NUFFIC hebben een aantal instellingen al gereageerd en een contactpersoon doorgegeven. Na het versturen van de brief door het UOCG hebben uiteindelijk vijf universiteiten en zeven HBO-instellingen gereageerd.

Van de vijf universiteiten die gereageerd hebben, was er één technisch niet in staat e-mailadressen te selecteren, gaf één instelling aan op dit moment zelf een uitgebreid elektronisch vragenlijstonderzoek te hebben en daarom pas in januari 2006 mee te willen werken en heeft één universiteit, ondanks positieve reacties op het onderzoek, uiteindelijk niets aangeleverd. Een niet voorzien probleem was dat de VSNU het onderzoek vanwege een informatieafspraken niet ondersteunde.

Bij de HBO-instellingen die positief op het verzoek hadden gereageerd heeft één contactpersoon aangegeven vanwege de hoge werkdruk binnen de instelling niet op tijd aan ons verzoek te kunnen voldoen. Van een instelling hebben we uiteindelijk na herhaaldelijk verzoeken niets aangeleverd gekregen. Eén van de instellingen heeft aangegeven de link naar de elektronische vragenlijst alleen op internet te kunnen zetten.

Uiteindelijk hebben we van vier HBO instellingen adresbestanden gekregen met daarin 2583 studenten en 50 studenten met specifieke buitenlandervaring. Omdat de twee universitaire instellingen zelf voor het doorsturen van de e-mail met de URL hebben gezorgd, is het niet mogelijk om een exacte bepaling van het respons te geven. Bovendien heeft een van de instellingen er voor gekozen om de link naar de vragenlijst op intranet te zetten. Een ander probleem was dat vooraf niet bekend was hoeveel studenten

daadwerkelijk gebruik maken van het ons opgegeven of door de instelling gebruikte e-mailadres. Uiteindelijk hebben in totaal 512 studenten de vragenlijst ingevuld. Waarschijnlijk staat het onderwerp bij studenten niet zo hoog op de agenda dat zij bereid zijn een vragenlijst daarover in te vullen. De studenten die de vragenlijst wel hebben ingevuld, behoren juist wel tot de doelgroep, namelijk studenten die of interesse hebben of waarvoor de interesse gewekt is om mogelijk een deel van de studie in het buitenland te doen.

In tabel 1 staan een aantal achtergrondkenmerken van de studenten. De respondenten zijn gemiddeld 21.9 jaar oud. Vrouwelijke studenten hebben iets meer gerepsondeerd dan mannelijke studenten, de man-vrouw verhouding is 42:57. Het gemiddelde aantal behaalde studiepunten van de respondenten is 118 ects met als maximum 400 punten ects.

Tabel 1. Achtergrondkenmerken van de respondenten

Variabele	Score
Leeftijd	21.9 jaar
Geslacht	57% vrouw
Aantal behaalde studiepunten in ects	118

Tabel 2 laat een aantal kenmerken zien gerelateerd aan de opleiding van de studenten. De meerderheid, 36 procent van de studenten, heeft VWO als vooropleiding. Er hebben meer studenten van hogescholen gereageerd. Van de totale responsgroep volgt 60% een HBO-opleiding tegenover 40% studenten aan een universiteit. De studenten zijn vrij evenredig verdeeld over de verschillende cohorten. 10% is begonnen in 2000 of eerder, 18% in 2001 en 24% van de studenten in 2002, 2003 en 2004. De meerderheid van deze studenten studeert in de bachelorfase (77%). Daarnaast zijn de studenten die in de doctoraal en masterfase studeren voornamelijk universitaire studenten. Van de respondenten heeft 80% aangegeven nog niet in het buitenland te hebben gestudeerd of stage te hebben gelopen. Van de 20% studenten die heeft aangegeven naar het buitenland te zijn geweest, heeft het merendeel, 48%, dit in het 3^e jaar gedaan. 22% van de studenten heeft in het vierde jaar buitenlandervaring opgedaan. De overige studenten zijn in het vijfde jaar (9%), 2^e jaar (7%) 1^e jaar (6%) of vóór hun studie (4%) naar het buitenland geweest.

Tabel 2. Kenmerken gerelateerd aan de opleiding van de respondenten

Variabele	Categorie	Percentage
Vooropleiding	HAVO	17
	VWO	36
	MBO	9
	HBO-propedeuse	20
	HBO	9
	WO	9
Instelling	HBO	60
	Universiteit	40
Jaar van aanvang	2000 of eerder	10
	2001	18
	2002	24
	2003	24
	2004	24
Studiefase	Bachelorfase	77
	Masterfase	14
	Doctoraalfase	9
Buitenlandervaring	Ja	20
	Nee	80

3.2 Motieven om wel of niet naar het buitenland te gaan

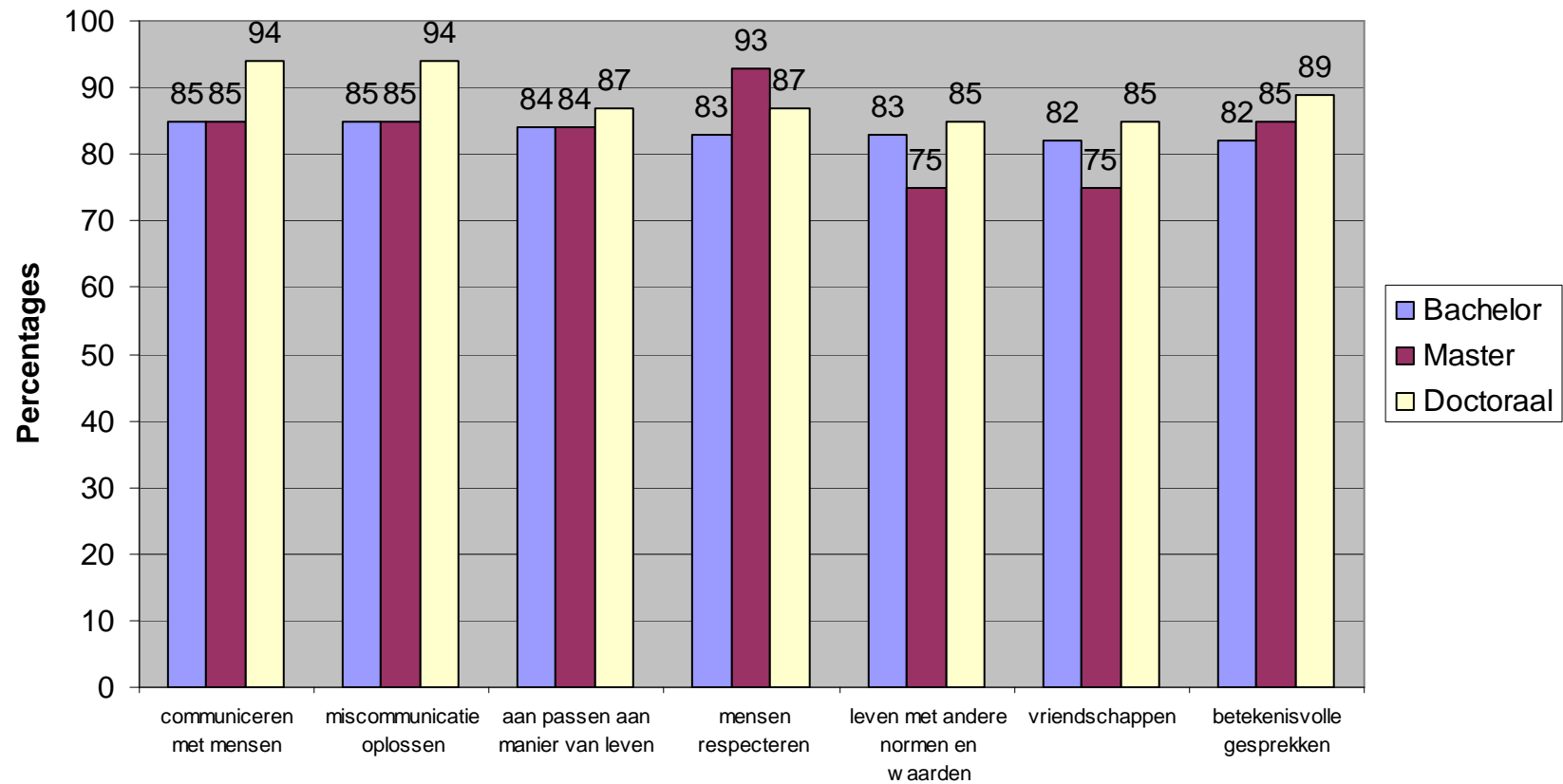
We hebben de respondenten gevraagd of ze het wel of niet eens waren met een aantal stellingen. Deze stellingen hebben te maken met de verwachtingen van studenten of ze het aankunnen, met hun waarden en interesses en met het affect of emoties ten opzichte van een buitenlandervaring. In de tabellen rapporteren wij de percentages uitgesplitst naar studiefase, namelijk bachelor, master of doctoraal. Verschillen tussen bachelor, master of doctoraal studenten zijn niet statistisch getoetst. Dit omdat deze verschillen veelal gerelateerd zijn aan verschillen tussen HBO studenten en WO studenten. Indien er significante verschillen optreden tussen deze studenten of tussen studenten met en zonder buitenlandervaring, wordt dat in de tekst beschreven.

Verwachting de buitenlandervaring aan te kunnen

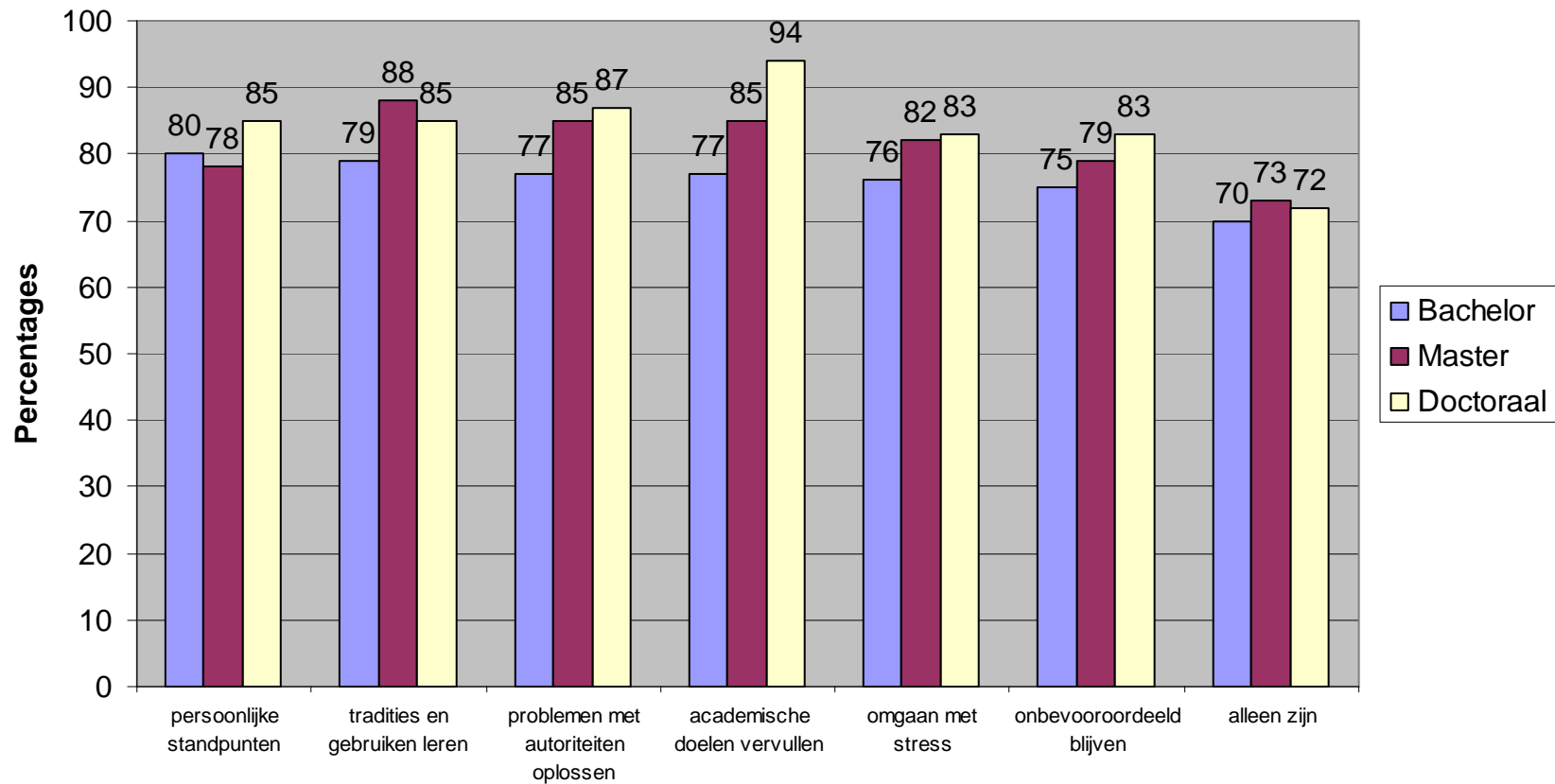
Aan alle respondenten is gevraagd of ze het idee hadden een buitenlandervaring aan te kunnen. Figuren 1a en 1b geven de percentages studenten weer, die hebben aangegeven het helemaal eens of eens te zijn met de motieven met betrekking tot de verwachting de buitenlandervaring aan te kunnen. Figuur 1a geeft de percentages voor de eerste zeven

items weer en figuur 1b de percentages voor de laatste zeven items (zie de bijlage voor de volledige vragenlijst).

**Figuur 1a. Verwachtingen de buitenlandervaringen aan te kunnen in %
mee eens (item 1-7)**

**Figuur 1b. Verwachtingen de buitenlandervaringen aan te kunnen in %
mee eens (item 8-14)**

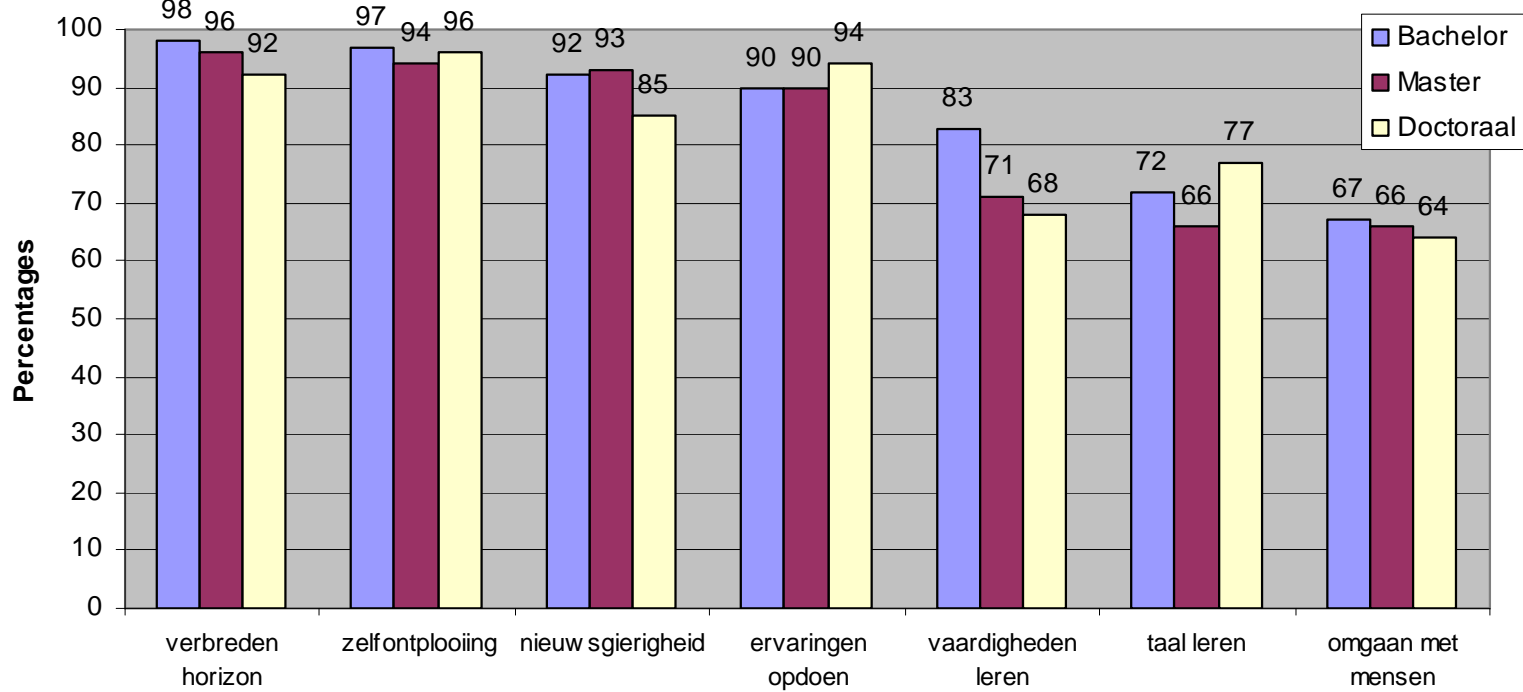

Uit de figuren blijkt dat over het algemeen de studenten het idee hebben dat ze het studeren in het buitenland wel aankunnen. Uitgebreidere analyses laten verder zien dat er geen verschillen in respons bestaan tussen de bachelor, master en doctoraal studenten en daaraan gerelateerd ook niet tussen de HBO en WO studenten. Tenslotte laten deze uitgebreidere analyses zien dat er geen significante verschillen in respons bestaan tussen studenten die wel of niet naar het buitenland zijn geweest.

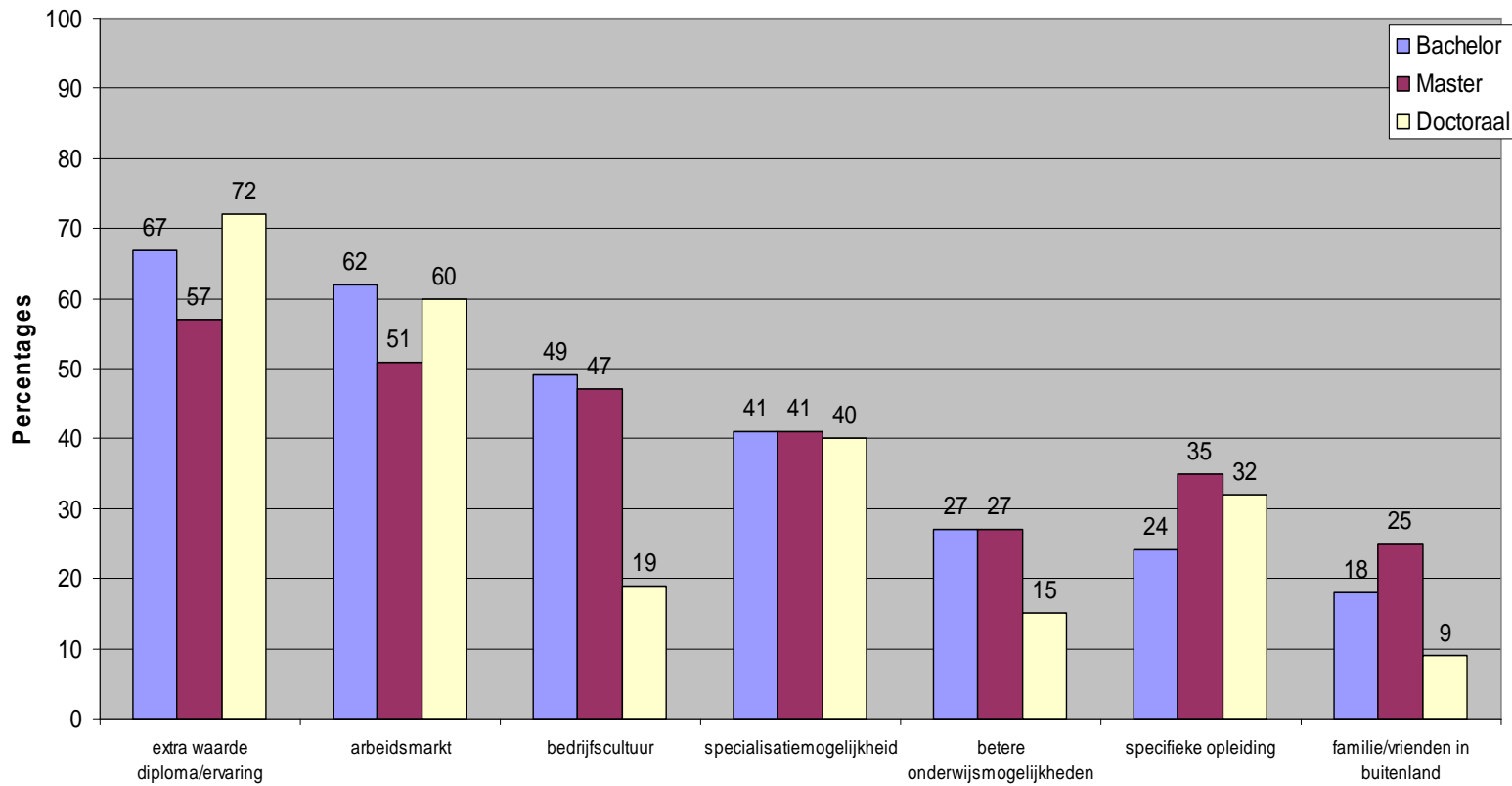
Waarden en interesses

De respondenten is een aantal vragen voorgelegd met betrekking tot de waarden en interesses in een studie of stage in het buitenland. De figuren 2a en 2b geven de percentages respondenten weer die hebben aangegeven in hoeverre het desbetreffende item een belangrijke rol speelt in de motivatie om wel naar het buitenland te gaan.

Figuur 2a. Waarden en interesses m.b.t. buitenlandervaring in % belangrijke rol (items 1-7)

Figuur 2b. Waarden en interesses m.b.t. buitenlandervaring in % belangrijke rol (items 8-14)

We zien dat motieven als zelfontplooiing, verbreding van de horizon, nieuwsgierigheid en ervaringen opdoen met het leven in het buitenland ook hier weer als belangrijke motieven naar voren komen. Verrassend genoeg spelen motieven gerelateerd aan de opleiding zoals een specifieke opleiding in het buitenland, specialisatiemogelijkheden en betere onderwijsmogelijkheden in het buitenland een minder grote rol. De extra waarde van een buitenlands diploma of buitenland ervaring speelt een redelijk belangrijke rol.

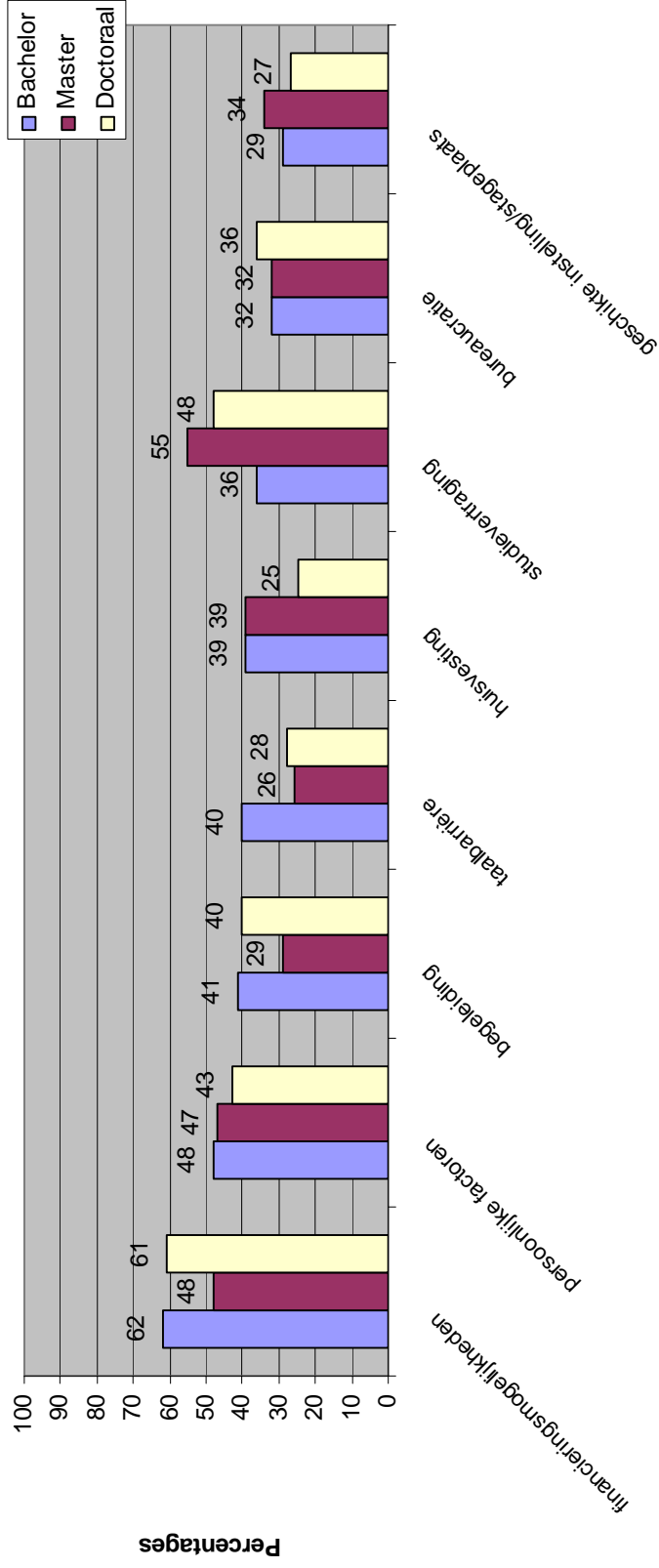
Uit verdere analyses blijkt een significant verschil tussen studenten die wel en niet naar het buitenland zijn geweest op het item “leren omgaan met mensen”. Bij de studenten die wel naar het buitenland zijn geweest speelde het leren omgaan met mensen een belangrijke rol in hun motivatie om naar het buitenland te gaan.

Tenslotte laten deze verdere analyses zien dat er verschillen bestaan tussen HBO studenten en WO studenten (46%). Uit de analyses blijkt dat de bedrijfscultuur bij de stageplaatsen bij HBO studenten een belangrijker rol speelt.

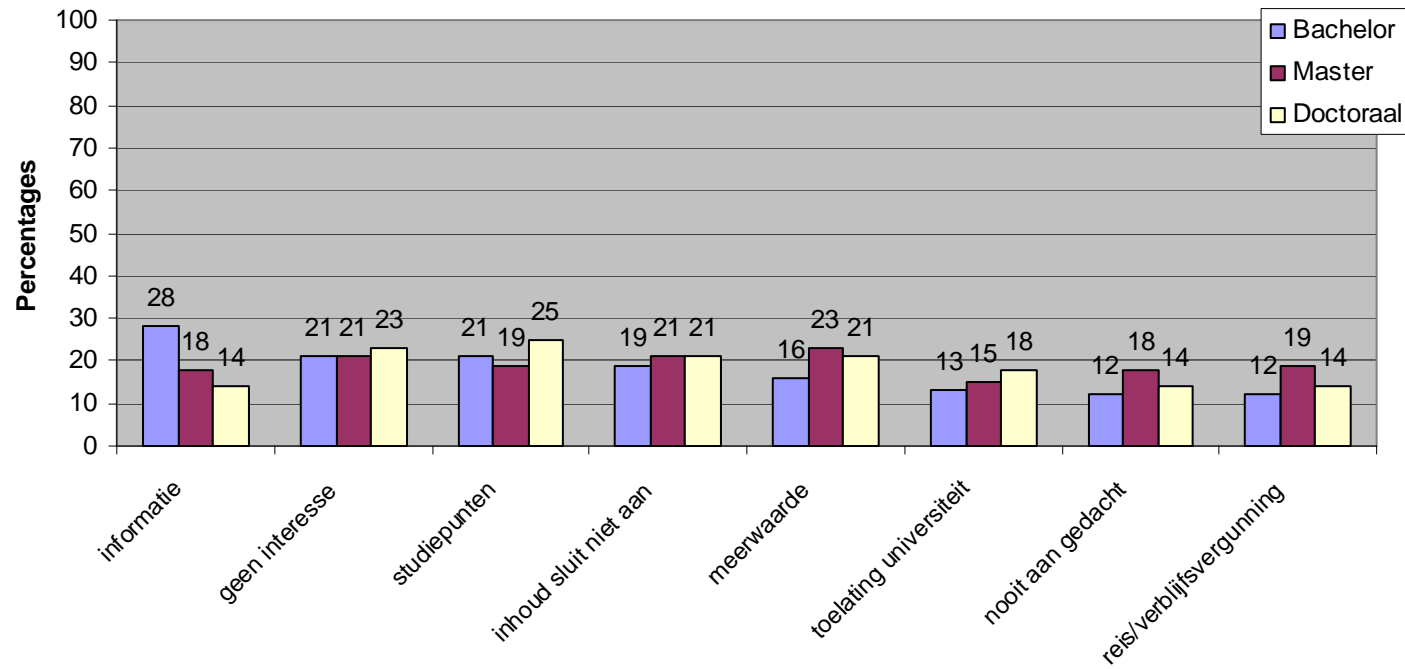
Motieven om niet naar het buitenland te gaan

We hebben de studenten motieven voorgelegd die doorslaggevend zouden kunnen zijn in hun beslissing om *niet* naar het buitenland te gaan. De twee figuren 3a en 3b geven aan in hoeverre een bepaald motief een belangrijke rol speelt om niet naar het buitenland te gaan.

Figuur 3a. Motieven om niet naar het buitenland te gaan in % belangrijke rol (items 1-8)

Figuur 3b. Motieven om niet naar het buitenland te gaan in % belangrijke rol (items 9-16)

De motieven die er in dit geval uitspringen hebben te maken met financieringsmogelijkheden en persoonlijke factoren. Daarnaast worden de kans op studievertraging en gebrek aan studiebegeleiding ook genoemd als belangrijke motieven.

Ook hier hebben we weer gekeken naar verschillen tussen studenten die wel en niet naar het buitenland zijn geweest. Uit de analyses blijkt dat er op een drietal items verschillen bestaan tussen deze studenten. Studenten die naar het buitenland zijn geweest verwachtten eerder studievertraging, gaven aan dat de taalbarrière *geen* rol speelde en gaven aan dat huisvesting een minder belangrijke rol speelde.

Uitgebreidere analyses laten hier wederom een significant verschil tussen HBO en WO studenten zien. Het gaat hier met name om de items met betrekking tot studievertraging en taalbarrière. De analyses laten zien dat WO studenten eerder studievertraging verwachten dan HBO studenten. Hiertegenover staat dat HBO studenten eerder verwachten dat de taalbarrière een rol zou kunnen spelen.

Tenslotte hebben we de studenten die studievertraging verwachten, vergeleken met de studenten die dit niet aangaven. Hieruit blijkt een aantal verschillen in motieven. De studenten die studievertraging verwachten geven tevens aan gebrek aan begeleiding, moeilijkheden met financiering en met het verkrijgen van studiepunten te verwachten. Ook zijn deze studenten er minder gerust op dat ze een geschikte universiteit kunnen vinden en de inhoud zal aansluiten. Verder speelt mee de onzekerheid dat zij aan hun lot overgelaten worden en het niet goed om kunnen gaan met stress.

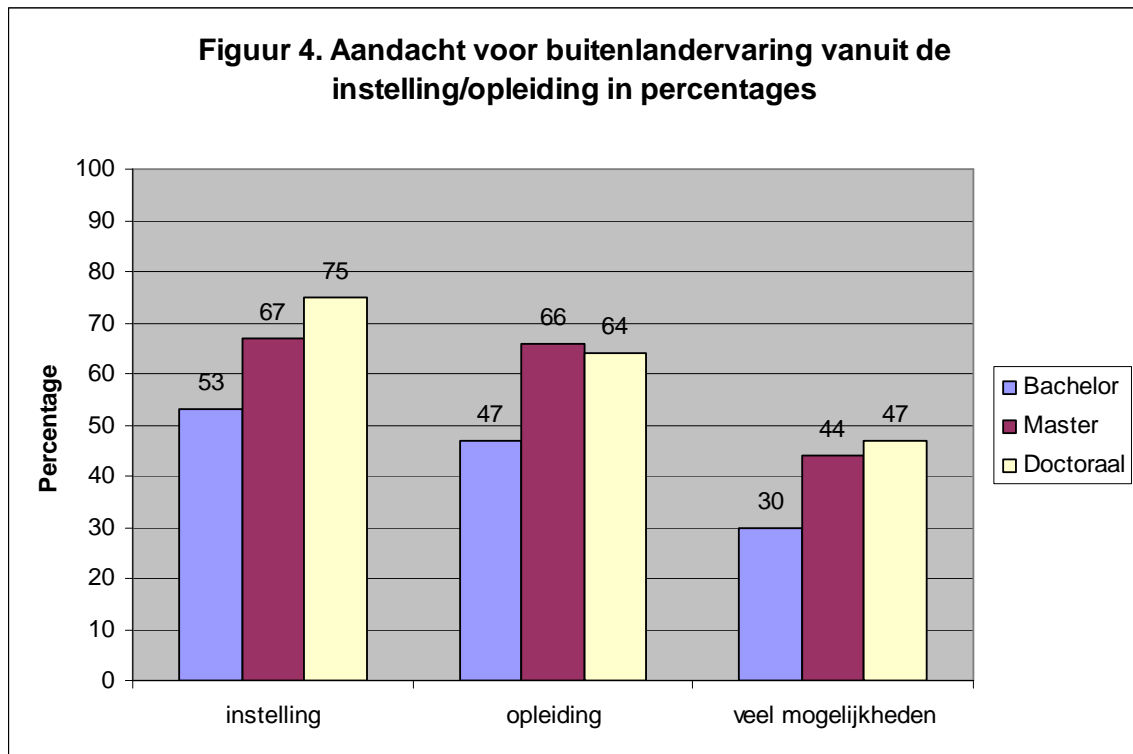
3.3. Informatievoorziening (vanuit de opleiding)

We hebben de studenten een aantal items voorgelegd over de informatievoorziening vanuit de opleiding (figuur 4). Uit de figuur blijkt dat studenten in de bachelorfase minder tevreden zijn over de nadruk die wordt gelegd op ervaring in het buitenland vanuit de instelling en vanuit de opleiding.

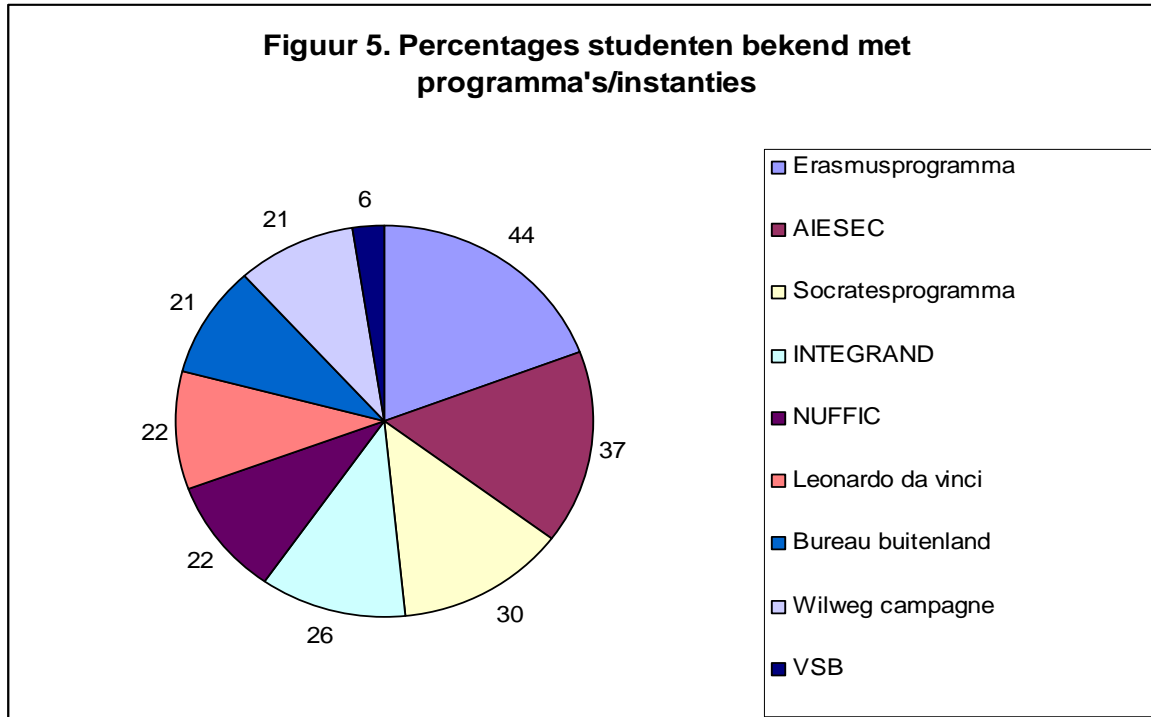
Ook hier vinden we verschillen tussen HBO en WO studenten. De WO studenten zijn positiever over de aandacht vanuit de instelling en opleiding. Daarnaast blijkt uit aanvullende analyses dat de studenten die naar het buitenland zijn geweest ook positiever zijn over de informatie vanuit de instelling en opleiding.

De studenten hebben ook aangegeven of ze vinden dat er binnen de opleiding genoeg mogelijkheden zijn om een deel van de studie in het buitenland te doen. In figuur 4 staan de percentages studenten die vinden dat er veel mogelijkheden zijn voor een buitenlandervaring. Deze percentages zijn vrij laag, er zijn geen significante verschillen

tussen de HBO–WO studenten of de studenten die wel of niet naar het buitenland zijn geweest.

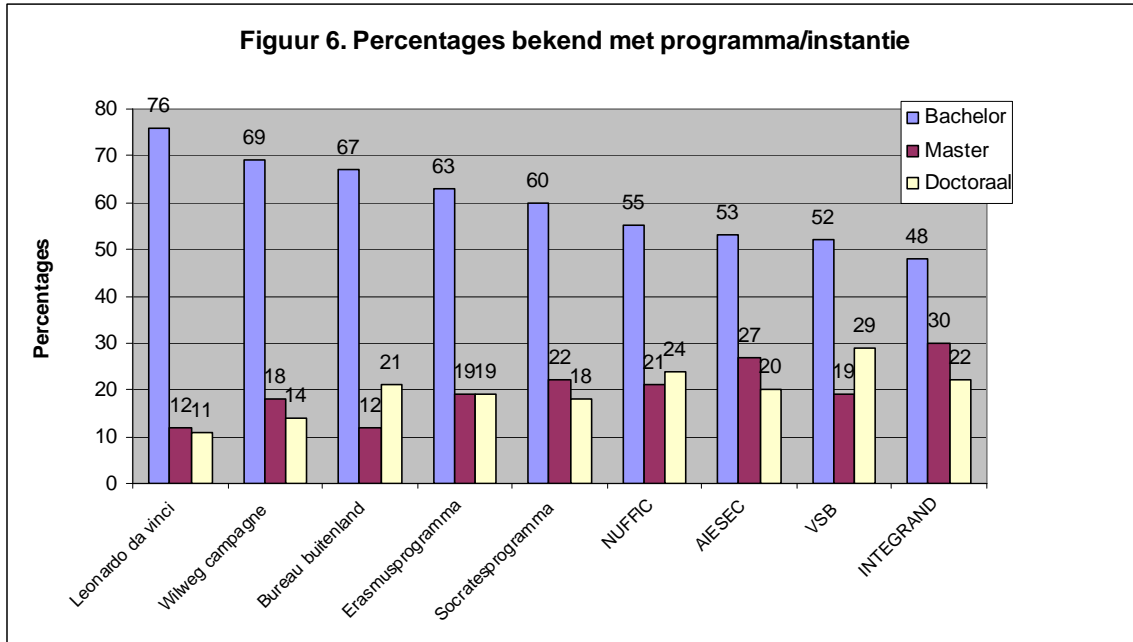
Daarnaast hebben we de studenten gevraagd of ze op de hoogte waren van het bestaan van een aantal instanties, die van belang zijn voor de voorbereiding van een studie of stage in het buitenland. Figuur 5 geeft de totaal percentages studenten aan die bekend waren met de programma's of instanties. Figuur 6 geeft de percentages bachelor/master of doctoraal studenten aan die bekend waren met de programma's of instanties.

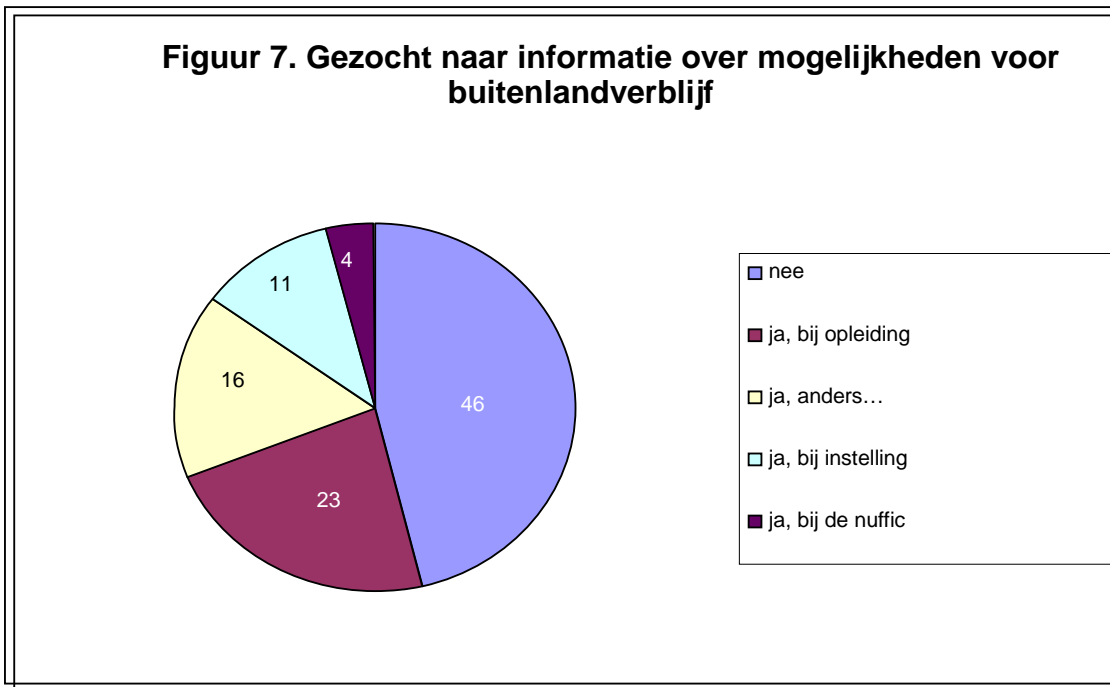
Figuur 5 laat zien hoeveel procent van de student bekend zijn met verschillende instanties/programma's die zich richten op een buitenlandervaring. De tabel laat zien dat de verschillende instanties/programma's niet bij alle studenten bekend zijn³. Het Erasmus programma komt hier als positieve uitschieter naar voren. Daar tegen over staat dat maar weinig mensen op de hoogte zijn van bureau buitenland, de NUFFIC en de Wilweg campagne.

Figuur 6 geeft weer hoe de percentages studenten die bekend zijn met bepaalde programma's of instanties onderverdeeld zijn in bachelor, master en doctoraal studenten. Zo laat deze figuur bijvoorbeeld zien dat van de 44 procent studenten die bekend zijn met het Erasmusprogramma, 63% in de bachelorfase studeert en 19 % in zowel de master als in de doctoraalfase.

³ Bureau buitenland is een begrip dat voornamelijk veel gebruikt wordt binnen de universitaire instellingen, bovendien wordt dit tegenwoordig niet meer bureau buitenland, maar bureau internationalisering genoemd.

Tenslotte hebben we de studenten gevraagd of ze via internet gezocht hebben naar mogelijkheden voor een buitenlandverblijf tijdens de studie (figuur 7). Hieruit komt naar voren dat de meeste studenten niet hebben gezocht naar mogelijkheden voor een buitenlandverblijf. De studenten die dat wel hebben gedaan, hebben voornamelijk gezocht bij de eigen opleiding.

3.4. Omstandigheden

We hebben de studenten gevraagd hoe groot de kans was dat ze daadwerkelijk naar het buitenland zouden gaan en van welke omstandigheden dit zou afhangen. 74% van de studenten geeft aan dat ze de kans dat ze daadwerkelijk gaan gemiddeld of groot inschatten. Eén van de belangrijkste redenen die studenten noemen om niet te gaan, is van financiële aard (96 keer genoemd). Vervolgens worden allerlei omstandigheden die te maken hebben met de persoonlijke situatie, denk aan de relatie, thuissituatie, uitdaging, persoonlijke ontwikkeling, als tweede belangrijke genoemd (89 keer). Allerelei praktische zaken zoals het vinden van werk, huisvesting, soort bedrijf, en de stageplaatsen zowel in termen van beschikbaarheid en het kunnen vinden van een stageplaats worden daarna genoemd (56 en 56 keer). Omstandigheden die te maken hebben met de instelling (acceptatie, informatie vanuit de eigen opleiding, medewerking vanuit de eigen opleiding, de eisen van de buitenlandse instelling) en die te maken hebben met het studieverloop (vertraging, voortgang, afronden vakken) worden als vierde belangrijke omstandigheid genoemd. Omstandigheden die te maken hebben met timemanagement/planning (duur, beschikbare tijd, tijdstip, voorbereiding) worden daarna genoemd gevolgd door omstandigheden die te maken hebben met het toekomstperspectief (bijvoorbeeld mogelijkheden voor het vinden van een vaste baan).

3.5. Ervaringen van studenten die naar het buitenland zijn geweest

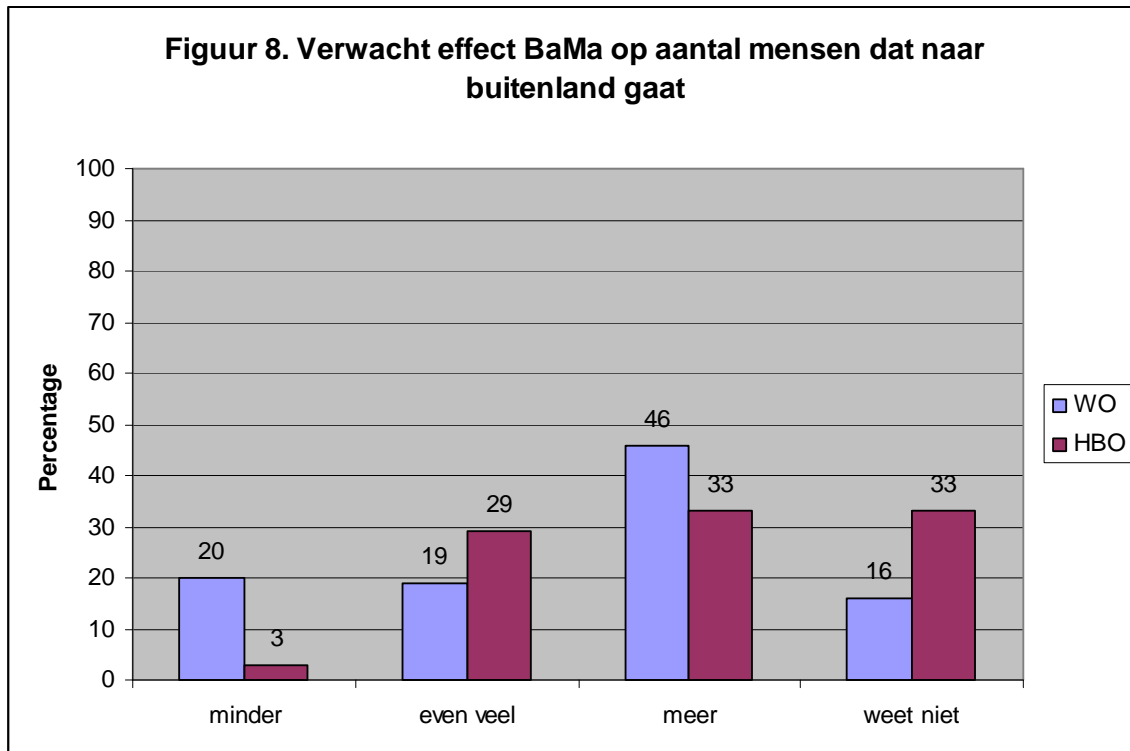
Zoals hiervoor gezegd is 20% van de studenten reeds naar het buitenland geweest. We hebben deze studenten een aantal vragen voorgelegd met betrekking tot hun verwachtingen en hun tevredenheid over verscheidene aspecten. Uit analyses blijkt dat bij 94% van deze studenten de buitenlandervaring voldeed aan hun verwachting. 63% van de studenten is tevreden over de voorlichting en 75% geeft aan tevreden te zijn over de procedure van aanmelding. Over zowel de begeleiding door de eigen instelling als de buitenlandse instellingen is een ruime meerderheid van de studenten tevreden, in beide gevallen 63%. Daartegenover staat dat 88% van de studenten positief is over de kwaliteit van het onderwijs aan de buitenlandse instelling.

3.6. Invloed invoering bachelor-master structuur

Tenslotte hebben we de studenten een aantal vragen voorgelegd met betrekking tot hun verwachtingen ten aanzien van de invoering van de bachelor-master structuur. De figuren 8, 9 en 10 geven aan of studenten verwachten dat er als gevolg van de BaMa structuur *meer* mensen naar het buitenland gaan, of ze verwachten dat er een *verschuiving* optreedt

in het moment dat de studenten zullen gaan en of ze verwachten dat er meer mensen voor hun *hele studie* naar het buitenland zullen gaan.

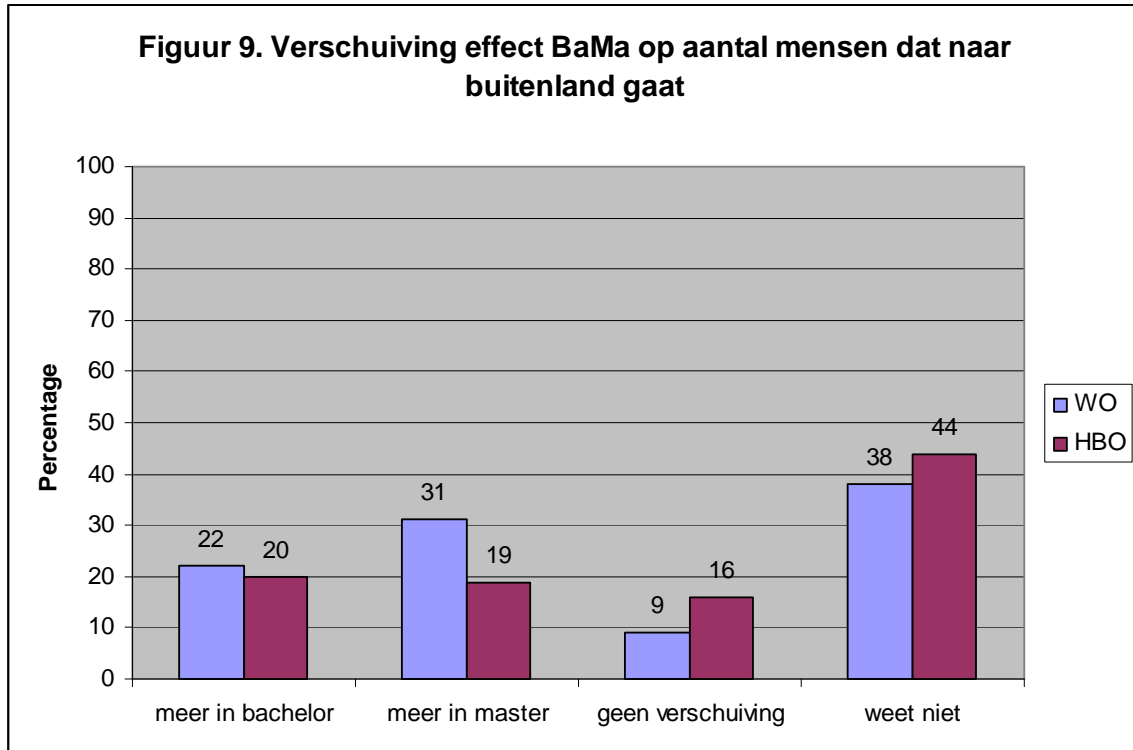
Figuur 8 laat de verwachte effecten van de invoering van de BaMa op het aantal mensen dat naar het buitenland gaat zien. 46% van de WO studenten en 33% van de HBO studenten geeft aan dat ze verwachten dat er meer mensen naar het buitenland gaan.

In 2003 is deze vraag ook al gesteld aan 604 WO en HBO studenten (Pluijmen et al.). Alhoewel de steekproef niet geheel vergelijkbaar is met die uit 2005, geeft een vergelijking tussen 2003 en 2005 toch een indicatie van de ontwikkelingen weer.

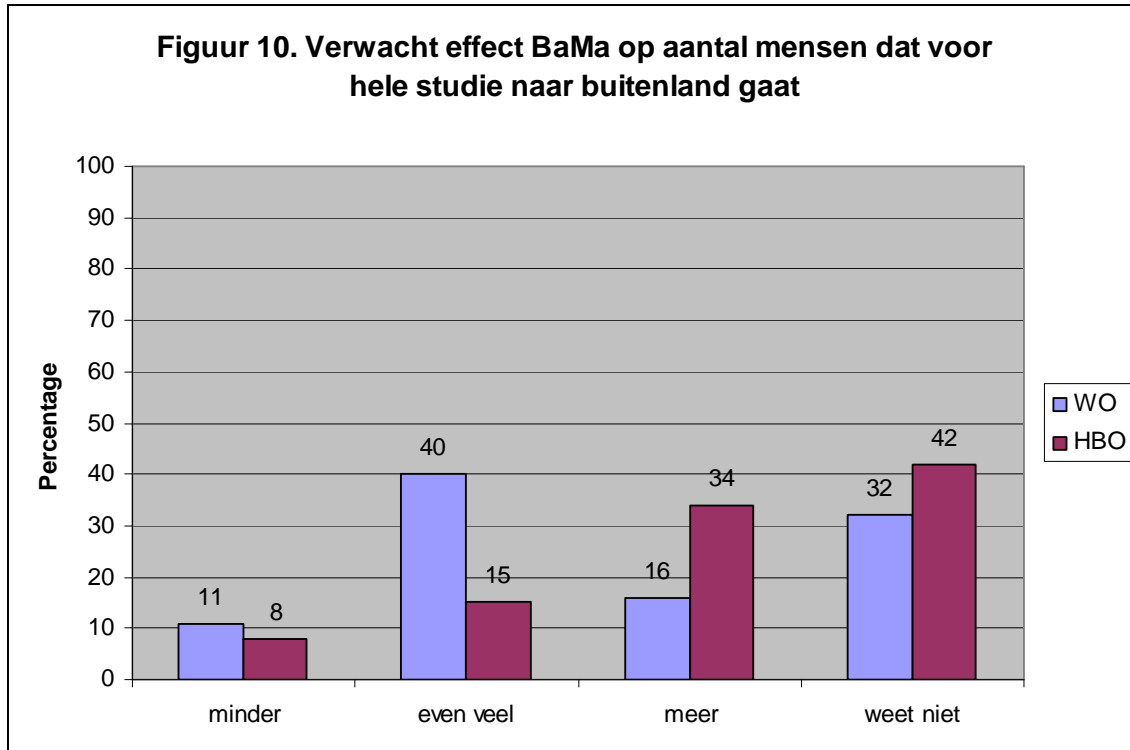
Een vergelijking met 2003 laat zien dat:

- In 2003 7% van de studenten verwachten dat er minder studenten naar het buitenland gaan, vergeleken met 12% in 2005.
- 35% van de studenten gaf in 2003 aan dat ze verwachten dat er evenveel studenten naar het buitenland zouden gaan, vergeleken met 24%
- De percentages studenten die aangaven dat ze verwachten dat er meer mensen naar het buitenland zullen gaan is zowel in 2003 als in 2005 40%.
- Het percentage studenten dat aangeeft het niet te weten is in 2003 19% en in 2005 25%.

Figuur 9 laat zien wanneer studenten verwachten dat er meer mensen naar het buitenland zullen gaan:

- In 2005 geeft 21% van de studenten aan dat ze verwachten dat er meer studenten tijdens hun bachelorfase naar het buitenland zullen gaan. In 2003 was dat 46%.
- 25% van de studenten geeft aan dat ze verwachten dat er meer mensen tijdens de masterfase naar het buitenland zullen gaan. In 2003 was dit percentage 49%.
- 13% van de studenten geeft in 2005 aan dat ze geen verschuiving verwachten. Dit percentage ligt lager dan dat in 2003 (60%?).
- Tenslotte geeft 38% van de WO en 44% van de HBO studenten aan hierover geen concrete ideeën te hebben.

Figuur 10 geeft aan of studenten verwachten of er meer/minder studenten voor hun gehele studie naar het buitenland zullen gaan. Wanneer we deze percentages weer vergelijken met die van 2003 zien we dat:

- in 2005 10% verwacht dat er minder studenten gaan, vergeleken met 8% in 2003
- 28% verwacht dat er evenveel zullen gaan, vergeleken met 45% in 2003
- 25% verwacht dat er meer studenten zullen gaan, vergeleken met 24% in 2003
- 37% aangeeft het niet te weten, vergeleken met 23% in 2003

3.6 Tot slot

Uit het kwantitatieve onderzoek komt naar voren dat studenten over het algemeen het idee hebben dat ze een stage of studie in het buitenland wel aankunnen. Ook hier komt weer naar voren dat motieven als zelfontplooiing, verbreding van de horizon, nieuwsgierigheid en ervaringen opdoen met het leven in het buitenland belangrijke motieven zijn voor studenten om naar het buitenland te gaan. Motieven die er toe leiden dat studenten besluiten niet naar het buitenland te gaan hebben voornamelijk te maken met financieringsmogelijkheden en persoonlijke factoren. Daarnaast worden de kans op studievertraging en gebrek aan studiebegeleiding ook genoemd als belangrijke motieven om niet naar het buitenland te gaan.

Uit de resultaten met betrekking tot de informatie voorziening komt naar voren dat studenten niet altijd even tevreden zijn met de aandacht vanuit de instelling en opleiding voor een studie of stage in het buitenland. Vooral bij de bachelorstudenten ligt het tevredenheidspercentage lager. Dit heeft wellicht te maken met het feit dat ze zich minder hebben kunnen oriënteren op een buitenlandse stage of studiedeel in het buitenland. Opvallend genoeg zijn de studenten weinig op de hoogte van een aantal instanties/programma's die te maken hebben met het voorbereiden op een buitenlandervaring. Daaraan gerelateerd blijkt dat studenten vooral via de eigen opleidingspagina op zoek gaan naar informatie over een studie in het buitenland.

We hebben de studenten gevraagd aan te geven van welke omstandigheden hun beslissing om daadwerkelijk naar het buitenland te gaan, zou afhangen. Hoewel veel verschillende omstandigheden zijn genoemd, waren het vooral financiële omstandigheden en persoonlijke omstandigheden die een belangrijke rol speelden in de beslissing om naar het buitenland te gaan.

De studenten gaven verder aan dat ze verwachten dat er in de bachelor-master structuur meer studenten voor een deel van hun studie/stage naar het buitenland gaan. Het percentage studenten (40%) is identiek aan het percentage in 2003. Volgens 25% van de studenten vindt er een verschuiving plaats, namelijk dat meer studenten in de masterfase zullen gaan. Dit percentage is lager dan het percentage in 2003. 25% van de studenten geeft tenslotte aan te verwachten dat studenten meer voor hun hele studie naar het buitenland zullen gaan. Dit percentage is iets hoger dan het percentage in 2003 (24%). Opvallend is dat in 2005 37% aangeeft hierover niets te kunnen zeggen. Blijkbaar heeft de invoering van de BaMa structuur op dat punt geen duidelijk beeld geschapen bij de studenten.

4. Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

In opdracht van de NUFFIC heeft het UOCG in de periode juni – november 2005 een mixed-method onderzoek uitgevoerd. Het doel van dit onderzoek was om de motieven van studenten om voor een deel van de studie naar het buitenland te gaan in kaart te brengen, meer informatie over de voorbereiding op een buitenland ervaring in relatie tot de opleiding te krijgen, de omstandigheden die de keuze beïnvloeden te identificeren en de invloed van de invoering van de bachelor-masterstructuur in beeld te krijgen.

In de opzet en inrichting van dit onderzoek zijn is uitgegaan van mogelijke verschillen tussen HBO-WO studenten met betrekking tot hun ideeën over motieven, informatie vanuit de opleiding, omstandigheden en de invloed van de BaMa structuur. Het onderzoek is uitgevoerd in twee delen, namelijk een kwalitatief onderzoek binnen een beperkte groep studenten om duidelijkheid te krijgen over motieven om al dan niet een deel van de studie in het buitenland te volgen en om inzicht te krijgen in de bekendheid met de mogelijkheden voor een buitenlandstudie. Vervolgens is een kwantitatief onderzoek met behulp van een elektronische survey onder een bredere groep studenten.

Dit hoofdstuk bevat een samenvatting van de onderzoeksresultaten en wordt afgesloten met een aantal conclusies, dat op basis van deze resultaten getrokken kunnen worden.

4.1. Samenvatting

Motieven van studenten om wel of niet naar het buitenland te gaan

We hebben de studenten onderwerpen voorgelegd met betrekking tot verwachtingen de studie in het buitenland aan te kunnen, waarden en interesses met betrekking tot een studie in het buitenland en tenslotte motieven om niet naar het buitenland te gaan.

Verwachtingen

Uit het kwalitatieve en kwantitatieve deel van het onderzoek kwam naar voren dat studenten het idee hebben dat ze het leven in het buitenland aan kunnen. Uit het kwalitatieve deel kwam naar voren dat studenten minder zeker zijn over de volgende punten:

- in staat zijn persoonlijke standpunten te hanteren
- alleen zijn in het land
- in een land leven waar de normen en waarden verschillen met die van ons

Deze bevindingen kwamen echter niet uit het kwantitatieve deel naar voren.

Waarden over en interesse in een studie in het buitenland

We hebben de studenten een aantal motieven voorgelegd die te maken hebben met de waarden of interesses met betrekking tot een buitenland ervaring. Zowel uit het kwalitatieve als het kwantitatieve onderzoek komen de volgende motieven naar voren als belangrijke motieven om naar het buitenland te gaan:

- zelfontplooiing
- verbreden van horizon
- nieuwsgierigheid
- ervaringen opdoen met het leven in het buitenland

Uit het kwantitatieve deel blijkt dat er verschillen bestaan tussen mensen die wel en niet naar het buitenland zijn geweest. Bij deze laatste speelden het leren omgaan met mensen een belangrijke rol. Ook blijken er significante verschillen tussen HBO en WO studenten in die zin dat HBO studenten de bedrijfscultuur van groter belang vinden dan de WO studenten.

Motieven om niet naar het buitenland te gaan

De studenten is een aantal motieven voorgelegd met betrekking tot de keuze om juist niet naar het buitenland te willen. Uit zowel het kwalitatieve deel als het kwantitatieve deel komt het volgende motief naar voren:

- financieringsmogelijkheid
- persoonlijke factoren

Ook in dit geval is weer gekeken naar verschillen tussen studenten die wel of niet naar het buitenland zijn geweest. Voor studenten die naar het buitenland zijn geweest speelde studievertraging een belangrijke rol om niet te gaan, daarnaast speelden de taalbarrière en het vinden van huisvesting een minder belangrijke rol.

Ook bleken er significante verschillen tussen HBO-WO studenten. De WO studenten gaven aan dat studievertraging een belangrijke rol zou spelen om niet naar het buitenland te gaan. Bij HBO studenten speelde de taalbarrière eerder een rol om niet naar het buitenland te gaan.

Informatie vanuit de opleiding

Er is informatie verzameld over de mogelijkheid tot het voorbereiden van een studie in het buitenland via de instelling/opleiding. Uit het kwalitatieve deel komt naar voren dat er op instellingsniveau vrij veel informatie wordt gegeven over studeren in het buitenland. Datzelfde vinden we terug op de websites. Op opleidings- en vakgroep niveau blijkt die aandacht minder te zijn. De studenten geven bijvoorbeeld aan dat er voornamelijk vanuit eigen initiatief informatie verkregen kan worden. Zo zien we alleen bij de opleidingen aan de RUG expliciete links naar de pagina's gerelateerd aan het studeren in het buitenland. Tenslotte blijkt dat weinig studenten hebben gehoord van specifieke instanties/programma's die zich richten op het voorbereiden van een buitenland studie. Alleen het Erasmus programma wordt vaak herkend.

Een soortgelijk resultaat zien we bij het kwantitatief onderzoek, de studenten in de bachelorfase zijn minder positief over de aandacht vanuit de instelling en opleiding. De studenten uit de doctoraalfase en de studenten die naar het buitenland zijn geweest zijn hierover iets milder. Ook hier zien we weer dat de studenten niet op de hoogte zijn van de mogelijkheden die bepaalde programma's instanties bieden voor het voorbereiden van een studie stage in het buitenland. Opvallend genoeg geeft de meerderheid van de studenten die online heeft gezocht naar informatie over mogelijkheden voor een buitenlandverblijf aan, dat ze dat via de opleidingspagina doen. Hier lijkt dan ook het aanknopingspunt voor de opleidingen te liggen.

Omstandigheden

We hebben de studenten gevraagd of ze aan konden geven welke omstandigheden er toe zouden leiden dat zij zouden beslissen om niet naar het buitenland te gaan. In het kwalitatief onderzoek wordt financiering als belangrijke genoemd, maar ook het aanbod van de vakken. Financieringsmogelijkheid komt uit het kwantitatief onderzoek ook als belangrijkste naar voren. In het kwalitatieve deel wordt ook de aandacht die er binnen de opleiding besteed wordt aan een buitenlandse stage of studie als belangrijke omstandigheid genoemd. Wanneer in het programma ruimte is ingepland voor een buitenland ervaring zal de student makkelijker gaan. Veel studenten geven ook aan dat het vooral veel energie en tijd kost om meer informatie over een buitenlandse stage/ deel van de studie in het buitenland in te winnen. Tenslotte blijkt uit het kwantitatieve onderzoek dat de persoonlijke situatie (relatie, thuissituatie) ook een belangrijke omstandigheid.

Invoering bachelor-master structuur

Zowel uit het kwalitatieve als het kwantitatieve deel blijkt dat studenten verwachten dat meer studenten voor een deel van hun studie naar het buitenland gaan. In het kwalitatief

deel komt naar voren dat studenten eerder verwachten dat dat tijdens de masterfase zal plaatsvinden. Het percentage studenten dat dit in het kwantitatief deel aangeeft (40%) is identiek aan dat in 2003. De studenten verwachten niet per se dat er meer studenten voor hun hele studie naar het buitenland zullen gaan. In 2005 geeft 25% van de studenten dit aan tegen 24% in 2003.

4.2. Conclusies en aanbevelingen

Op basis van de resultaten van het onderzoek trekken we de volgende conclusies:

Wat motiveert studenten om wel of niet een deel van hun studie in het buitenland door te brengen?

Uit dit onderzoek blijkt dat studenten verwachten een studie in het buitenland aan te kunnen. Bovendien blijkt dat voornamelijk motieven zoals zelfontplooiing en verbreden van de horizon en nieuwsgierigheid een belangrijke rol spelen in de beslissing om voor een deel van de studie naar het buitenland te gaan. Studenten geven aan dat vooral financiële motieven een belemmering zouden kunnen vormen om naar het buitenland te gaan.

Het lijkt van belang dat opleidingen aandacht besteden aan de opbrengsten van een buitenlandervaring in termen van persoonlijke ontwikkeling en zelfontplooiing. Ook zou de opleiding meer informatie moeten verschaffen die de financiële drempel wat lager maken. Te denken valt hierbij aan informatie over beurzen, mogelijke uitwisselingsprogramma's, huisvestingsmogelijkheden. In verband met de toenemende internationalisering lijkt het belangrijk dat er meer samenwerkingsverbanden tussen onderwijsinstellingen komen waardoor de extra kosten van buitenlandervaringen voor de studenten beperkt kunnen worden. De plannen van minister Van der Hoeven en staatssecretaris Rutte om het voor studenten mogelijk te maken om hun studiefinanciering mee te nemen naar het buitenland, zouden hier een positieve bijdrage aan kunnen leveren.

Hoe verloopt de informatievoorziening vanuit de opleidingen?

De informatievoorziening vanuit de opleiding verloopt niet altijd even soepel. Studenten geven aan dat er vooral veel vanuit eigen initiatief moet komen. Ook blijkt dat studenten niet op de hoogte zijn van een aantal belangrijke instanties/programma's. Tenslotte lijkt het er op dat studenten vooral vanuit de eigen opleidingspagina beginnen met hun voorbereiding voor een buitenland ervaring.

Een concrete aanbeveling zou dan zijn om, aangezien de opleidingspagina de belangrijkste ingang vormt, op deze pagina een concrete link te zetten naar informatie over de voorbereiding op een studie in het buitenland.

Welke omstandigheden dragen ertoe bij dat studenten er wel of niet voor kiezen een deel van de studie in het buitenland te volgen?

De belangrijkste omstandigheden om niet naar het buitenland te gaan zijn financiële en persoonlijke.

Is volgens de studenten de BaMa structuur van invloed op de mobiliteit en in welke zin?

Uit het onderzoek blijkt dat verwacht wordt dat er meer studenten als gevolg van de invoering van de BaMa naar het buitenland gaan. Het percentage studenten dat verwacht dat meer studenten in de masterfase zullen gaan is vergelijkbaar met dat uit 2003. Het lijkt een interessante optie om ook daadwerkelijk een mogelijkheid in het programma aan te bieden voor studenten om naar het buitenland te gaan (een goede optie is een samenwerkingsverband waarbij studenten een trimester aan de andere universiteit studeren). Met de invoering van de BaMa structuur wordt aan veel instellingen tegelijkertijd gewerkt aan de invoering van een major-minor opzet. Het uitwerken van een minor die aan een buitenlandse instelling gevolgd kan worden, zou een goede optie kunnen zijn om de mobiliteit van studenten te bevorderen.

Verschillen tussen verschillende groepen studenten

Er lijken nauwelijks verschillen te bestaan in motieven tussen HBO studenten en WO studenten. Bovendien lijken er nauwelijks verschillen te bestaan tussen studenten die wel en niet naar het buitenland zijn geweest. De verschillen die er wel zijn, lijken voornamelijk gerelateerd te zijn aan de aard van de opleiding (waarbij in het HBO de beroepspraktijk een grotere rol speelt).

5. Literatuur

- Baláz, V. & Williams, A.M. (2004). 'Been there, done that': International student migration and human capital transfers from the UK to Slovakia. *Population, space and place*, 10, 217-237.
- BISON (2003). *Monitor van internationale mobiliteit*.
- Bureau Studieondersteuning (2004). *Achtergronden, ervaringen en verwachtingen van buitenlandse studenten. Een survey onder buitenlandse studenten aan de RUG*. Rijksuniversiteit Groningen.
- Covington, M. V. (2000). Goal theory, motivation and school achievement: An integrative review. *Annual Review of Psychology*, 51, 171-200.
- Eccles, J. S., & Wigfield, A. (2002). Motivational beliefs, values and goals. *Annual Review of Psychology*, 53, 109-132.
- Ministerie OC&W (2002,2003). *Studentenmonitor, studenten in het hoger onderwijs*.
- Pekrun, R., Goetz, T., Tits, W., & Perry, R. P. (2002). Academic emotions in students' self-regulated learning and achievement: A program of qualitative and quantitative research. *Educational Psychologist*, 37 (2), 91-105.
- Pluijmen, A., Rondagh, M., & Cramwinckel, M. (2003). *Onderzoek behoefte internationale stage & studie t.b.v. Nuffic*.
- Snippe, J. & Jochems, W. (1995). Foreign students in Engineering education. *European Journal of Engineering Education*, 20(4), 439-445.
- Sterrenburg, J. en Zwan, I. van der (2004) *Grenzeloos studeren. Internationale mobiliteit in het hoger onderwijs*. LSVB

Bijlage 1: Vragenlijst kwalitatief onderzoek

Goedemorgen/middag/avond, ik ben ... van het Universitair onderwijscentrum Groningen. We zijn op dit moment bezig met een onderzoek naar motieven van studenten om wel of niet een deel van hun studie in het buitenland door te brengen. Ik zou je willen vragen om mee te werken aan een kort interview. Dit zal hooguit 10 minuten in beslag nemen. Ook als je geen plannen hebt voor een stage/studie in het buitenland, kun je meedoen.

Persoonlijke gegevens:

Achtergrond

1. Leeftijd
2. Sekse
 - Man
 - vrouw
3. Universiteit
 - RUG
 - EUR
 - TU-Delft
4. Opleiding
 - Economie
 - Geneeskunde
 - Sociologie
 - Engels
 - Natuurkunde
 - Werktuigbouwkunde
 - Maritieme Techniek
5. In welk jaar ben je met deze opleiding begonnen?
 - 2001 of eerder: studeer je wel of niet in bama-structuur?
 - 2002
 - 2003
6. Aantal behaalde studiepunten

Hierna volgen een aantal vragen over een studie of stage in het buitenland

Studie/stage in het buitenland

Algemeen

7. Heb je ooit een stage of deel van je studie in het buitenland overwogen?
 - Ja, ik heb een stage in het buitenland overwogen.
 - Ja, ik heb een (deel van de) studie in het buitenland overwogen.
 - Nee. (*door naar 12*)
8. Heb je op dit moment concrete plannen voor studie of stage in het buitenland of ben je al naar het buitenland geweest?
 - Ja, ik heb plannen voor een stage in het buitenland.
 - Ja, ik heb plannen voor het volgen van (een deel van) mijn studie in het buitenland.
 - Ja, ik ben voor een stage in het buitenland geweest. (*door naar 11*)

- Ja, ik ben voor (een deel van) mijn studie in het buitenland geweest. (*door naar 11*)
- Nee (*door naar 12*)

9. Hoe groot schat je de kans in dat je daadwerkelijk zult gaan?

- 80-100% zeker
- 50-80%
- Minder dan 50%
- Weet niet

10. Van welke omstandigheden hangt dit af? *Noem er drie....?*

.....

11. In welke studiejaar ben je geweest, hoe lang ben je weg geweest en waarheen?

- ... (studiejaar)
- ... (aantal maanden)
- (stad of land invullen)

Hieronder volgen een aantal vragen over jouw overwegingen om wel of niet naar het buitenland te gaan.

Motivatie/overwegingen om wel of niet te gaan

12. Geef aan in hoeverre de volgende punten een rol spelen in je motivatie/overweging om **WEL** te gaan (1 speelt geen rol 4 speelt een belangrijke rol, 5 niet van toepassing)

- Zelfontplooiing of persoonlijke ontwikkeling
- verbreding van je horizon
- feesten (met medestudenten)
- leren omgaan met mensen
- buitenlandse taal leren
- vaardigheden aanleren
- ervaringen opdoen met het leven in het buitenland (land en mensen leren kennen)
- Sociale status
- bedrijfscultuur
- betere kansen op de arbeidsmarkt/ CV/ loopbaanperspectief/ hoger salaris
- extra waarde van een buitenlands diploma
- familie/vrienden in het buitenland
- politiek/economisch klimaat in eigen land
- specifieke opleiding in buitenland
- specialisatie vak/studie
- betere onderwijsmogelijkheden in het buitenland
- Nieuwsgierigheid
- Andere redenen die nog niet genoemd zijn

Let op! Indien de respondent aangegeven heeft dat hij/zij overweegt naar het buitenland te gaan of is geweest de eerste drie items niet noemen.

13. Geef aan in hoeverre de volgende punten een rol spelen in je motivatie om **NIET** naar het buitenland te gaan/willen (1 geen rol, ..., 4 belangrijke rol, 5 niet van toepassing)

- Ik heb er nooit aan gedacht/ Ik wist niet van de mogelijkheden
- Ik heb geen interesse
- Ik zie er de meerwaarde niet van in
- Ik weet niet waar informatie te halen
- Ik verwacht gebrek aan begeleiding
- Ik verwacht gebrek aan financieringsmogelijkheden
- Ik verwacht moeilijkheden bij toekenning studiepunten
- De kans op studievertraging
- Bureaucratie (te veel regel)
- Taalbarrière
- Persoonlijke factoren (partner, handicap, invloed thuisfront)
- Huisvestingsmogelijkheden
- Geen geschikte universiteit/stage mogelijkheid vinden
- Geen reis/verblijfsvergunning
- Universiteit wil me niet toelaten
- Inhoud sluit niet aan bij mijn studie
- Ik ben bang aan mijn lot overgelaten te worden
- Andere redenen

14. Geef aan in hoeverre je het met de volgende punten eens bent (1 helemaal mee eens....4 helemaal mee oneens, 5 niet van toepassing). Als ik voor mijn studie naar het buitenland ga..../Toen ik voor mijn studie in het buitenland was....

- Ik ben/zal in staat zijn mijn persoonlijke standpunten te hanteren bij mensen in het buitenland
- Ik ben in staat mijn eventuele problemen met autoriteiten ondanks culturele verschillen op te lossen
- Ik ben ondanks taalbarrières in staat om met mensen te communiceren
- Ik ben geïnteresseerd in het leren van tradities en gebruiken van het gastland
- Ik ben in staat mensen te respecteren ook al ben ik het niet eens met hun normen en waarden
- Ik ben in staat om mijn academische doelen te vervullen
- Ik ben in staat een gebalanceerd leven te leiden
- Ik ben in staat om me aan te passen aan nieuwe manier van leven
- Ik ben in staat open te staan voor het politiek systeem
- Ik ben in staat om miscommunicatie op te lossen
- Ik ben in staat om om te gaan met stress in nieuwe situaties
- Ik ben in staat om te genieten van nieuwe dingen zoals traditioneel eten
- Ik ben in staat een ander levensritme aan te nemen zonder ongeduldig te worden
- Ik ben in staat om onbevooroordeeld blijven tegen over mensen die andere standpunten, gebruiken en tradities hebben
- Ik ben in staat vriendschappen te sluiten
- Ik ben in staat om betekenisvolle gesprekken te voeren
- Ik ben in staat om gedrag te interpreteren (nonverbaal)
- Ik ben in staat om alleen te zijn in het land
- Ik ben in staat om in een land te leven waar de normen en waarden verschillen met die van ons

- In ben in staat om andere normen en waarden als betekenisvol te beschouwen

Vorbereiding

15. Wordt door de opleiding of universiteit ervaring in het buitenland gestimuleerd? (veel stimulans...weinig stimulans), zo ja door wie (vakgroep, opleiding, instelling) en in welke mate

- Instelling
- opleiding
- vakgroep
- stagebureau?

16. In welke mate waren zijn er binnen jouw opleiding mogelijkheden om een deel ervan in het buitenland te doen?

- Veel doorvragen hoe en wanneer in opl.
- Enige doorvragen
- Niet
- Weet niet

16. Heb je wel eens van de volgende instanties gehoord?

- Bureau buitenland (*informatiepunt bij de universiteit/opleiding voor studenten die naar het buitenland willen*)
- Erasmus/Socrates (*SOCRATES-programma is ingesteld door de Europese Commissie en is de opvolger van het bekende ERASMUS-programma. Het programma beoogt de integratie van landen in Europa te bevorderen door stimulering van zowel de studenten- als de docentenmobiliteit.*)
- AIESEC (*internationale studentenorganisatie die is opgericht in 1948 door zeven landen, waaronder Nederland. Door middel van uitwisseling stimuleert AIESEC internationale samenwerking en cultureel begrip en bevordert zij de ontwikkeling van individuen*)
- Nuffic (*instelling die internationale samenwerking in het hoger onderwijs bevordert*)
- Integrand (*site voor mensen die stage zoeken*)
- Wilweg (*informatie voor hbo/wo studenten over studie/stage in het buitenland*)
- VSB (*Met een VSBfonds Beurs kunnen studenten na afronding van hun opleiding aan een Nederlandse hogeschool of universiteit, die aangesloten is bij het VSBfonds Beurzenprogramma, een studie in het buitenland volgen of onderzoek doen*)
- Leonardo da Vinci (*Het Leonardo da Vinci-programma van de EU heeft tot doel het verbeteren van de kwaliteit van beroepsopleidingen in de Europese Unie, door middel van transnationale samenwerking, proefprojecten en mobiliteitsprogramma's. In dit kader zijn beurzen beschikbaar voor studentenstages bij ondernemingen in een andere EU-lidstaat.*)
-

Effecten invoering bachelor-master

17. Verwacht je dat door de invoering van de de bachelor-master structuur studenten voor een stage of deel van de studie naar het buitenland zullen gaan?

- Meer
- Minder
- Evenveel
- Weet niet

18. Verwacht je dat er een verschuiving optreedt in het moment dat studenten naar het buitenland gaan?

- Ja, ik verwacht dat er meer mensen in hun bachelorfase zullen gaan.
- Ja, ik verwacht dat er meer mensen in hun masterfase zullen gaan.
- Ja, ik verwacht dat er meer mensen na hun masterfase zullen gaan.
- Nee
- Weet niet.

19. Verwacht je dat er door de invoering van de bachelor-master structuur meer/minder/evenveel mensen voor hun hele studie naar het buitenland zullen gaan?

- Meer
- Minder
- Evenveel

Wil je nog wat kwijt over dit onderwerp? Ken je nog mensen die eventueel zouden willen meewerken aan het onderzoek? Dank voor medewerking!

Bijlage 2: Vragenlijst kwantitatief onderzoek

Persoonlijke gegevens:

Achtergrond

1. Leeftijd (getal invullen)
2. Sekse (man vrouw)
3. Hoogstgenoten vooropleiding (HAVO/VWO/MBO/HBO-propedeuse/HBO/WO)
4. Ik studeer aan de (universiteit of hogeschool aankruizen)
5. Ik volg de opleiding (naam invullen)
6. Jaar van aanvang (2000 of eerder, 2001, 2002, 2003)
7. Studeer je wel of niet in de Bachelor-Master structuur? (wel/niet)bachelor/master/doctoraal
8. Aantal behaalde studiepunten (invullen) ECTS

Studie/stage in het buitenland

Algemeen

9. Heb je ooit een stage of deel van je studie in het buitenland overwogen?
 - Nee.
 - Ja, ik heb een stage of deel van de studie in het buitenland overwogen.
 - Ja, ik ben al voor mijn studie in het buitenland geweest

Motivatie/overwegingen om wel of niet te gaan

Stel dat je WEL een deel van je studie in het buitenland zou gaan volgen. Welke van de volgende motieven/redenen zouden in welke mate een rol spelen bij die keuze.

10. Geef aan in hoeverre de volgende punten een rol spelen in je motivatie/overweging om **WEL** te gaan. Je kunt antwoorden op een schaal die loopt van speelt geen enkele rol (--) tot speelt een grote rol (++)

• Zelfontplooiing	--	-	+	++	nvt
• verbreding van je horizon	--	-	+	++	nvt
• nieuwsgierigheid	--	-	+	++	nvt
• leren omgaan met mensen	--	-	+	++	nvt
• buitenlandse taal leren	--	-	+	++	nvt
• vaardigheden aanleren	--	-	+	++	nvt
• ervaringen opdoen met het leven in het buitenland (land en mensen leren kennen)	--	-	+	++	nvt
• bedrijfscultuur	--	-	+	++	nvt
• betere kansen op de arbeidsmarkt	--	-	+	++	nvt
• de extra waarde van een buitenlands diploma/ buitenlandervaring	--	-	+	++	nvt
• familie/vrienden in het buitenland	--	-	+	++	nvt
• specifieke opleiding in buitenland	--	-	+	++	nvt
• specialisatiemogelijkheid vak/studie	--	-	+	++	nvt
• betere onderwijsmogelijkheden in het buitenland	--	-	+	++	nvt

Stel dat je NIET een deel van je studie in het buitenland zou gaan volgen. Welke van de volgende motieven/redenen zouden in welke mate een rol spelen bij die keuze.

11. Geef aan in hoeverre de volgende punten een rol spelen in je motivatie om **NIET** naar het buitenland te gaan. Je kunt antwoorden op een schaal die loopt van speelt geen enkele rol (--) tot speelt een grote rol (++)

• Ik heb er nooit aan gedacht	--	-	+	++	nvt
• Ik heb geen interesse in een buitenlandervaring	--	-	+	++	nvt
• Ik zie er de meerwaarde niet van in	--	-	+	++	nvt
• Ik weet niet waar ik de informatie vandaan kan halen	--	-	+	++	nvt
• Ik verwacht gebrek aan begeleiding	--	-	+	++	nvt
• Ik verwacht gebrek aan financieringsmogelijkheden	--	-	+	++	nvt
• Ik verwacht moeilijkheden bij de toekenning studiepunten	--	-	+	++	nvt
• Ik verwacht mogelijke studievertraging	--	-	+	++	nvt
• De bureaucratie	--	-	+	++	nvt
• De taalbarrière	--	-	+	++	nvt
• Persoonlijke factoren (partner, handicap, invloed thuisfront)	-	-	+	++	nvt
• Ik verwacht moeilijkheden bij het vinden van huisvesting	--	-	+	++	nvt
• Geen geschikte universiteit/stage mogelijkheid vinden	--	-	+	++	nvt
• Geen reis/verblijfsvergunning	--	-	+	++	nvt
• Universiteit wil me niet toelaten	--	-	+	++	nvt
• Ik verwacht dat de inhoud niet aansluit bij mijn studie	--	-	+	++	nvt
• Ik verwacht daar aan mijn lot overgelaten te worden	--	-	+	++	nvt

12. Geef aan in hoeverre je het met de volgende punten eens bent (1 helemaal mee oneens....4 helemaal mee eens, 5 niet van toepassing)

Wanneer ik voor mijn studie naar het buitenland ga..

- Zal ik in staat zijn mijn persoonlijke standpunten te hanteren bij mensen in het buitenland
- Zal ik in staat zijn mijn eventuele problemen met autoriteiten ondanks culturele verschillen op te lossen
- Zal ik ondanks taalbarrières in staat zijn om met mensen te communiceren
- Zal ik geïnteresseerd zijn in het leren van tradities en gebruiken van het gastland
- Zal ik in staat zijn mensen te respecteren ook al ben ik het niet eens met hun normen en waarden
- Zal ik in staat zijn om mijn academische doelen te vervullen
- Zal ik in staat zijn om me aan te passen aan een andere manier van leven
- Zal ik in staat zijn om miscommunicatie op te lossen
- Zal ik in staat zijn om om te gaan met stress in nieuwe situaties
- Zal ik in staat zijn om onbevooroordeeld blijven tegen over mensen die andere standpunten, gebruiken en tradities hebben
- Zal ik in staat zijn vriendschappen te sluiten
- Zal ik in staat zijn om betekenisvolle gesprekken te voeren
- Zal ik in staat zijn om alleen te zijn in het land
- Zal ik in staat zijn om in een land te leven waar de normen en waarden verschillen met die van ons

Voorbereiding

13. De aandacht die vanuit de **instelling** aan ervaring in het buitenland wordt besteed, vind ik. ruim voldoende, voldoende, onvoldoende, volstrekt onvoldoende

14. De aandacht die vanuit de **opleiding** aan ervaring in het buitenland wordt besteed, vind ik. ruim voldoende, voldoende, onvoldoende, volstrekt onvoldoende
15. In welke mate zijn er binnen jouw opleiding mogelijkheden om een deel ervan in het buitenland te doen? (weinig, enig, veel, weet niet)
16. Heb je wel eens van de volgende instanties gehoord?
- Bureau Buitenland
 - Erasmus
 - AIESEC
 - Nuffic
 - Integrand
 - Wilweg
 - VSB
 - Socrates
 - Leonardo da Vinci
17. Heb je wel eens via internet naar informatie gezocht over mogelijkheden voor een buitenlandverblijf tijdens de studie?
- Nee
- Ja, bij de eigen instelling
- Ja, bij de eigen opleiding
- Ja, bij het NUFFIC
- Ja, anders nl.

Effecten bama (vragnst wilweg)

18. Verwacht je dat door de invoering van de de bachelor-master structuur studenten voor een stage of deel van de studie naar het buitenland zullen gaan? (minder, evenveel, meer, weet niet)
19. Verwacht je dat er een verschuiving optreedt in het moment dat studenten naar het buitenland gaan?
- Ja, ik verwacht dat er meer mensen in hun bachelorfase zullen gaan.
 - Ja, ik verwacht dat er meer mensen in hun masterfase zullen gaan.
 - Ja, ik verwacht dat er meer mensen na hun masterfase zullen gaan.
 - Nee
 - Weet niet.
20. Verwacht je dat er door de invoering van de bachelor master structuur meer/minder/evenveel mensen voor hun hele studie naar het buitenland zullen gaan?

Indien je niet in het buitenland bent geweest voor je studie en ook geen buitenlandverblijf hebt overwogen, eindigt voor jou hier de vragenlijst. Hartelijk dank voor het invullen!

Indien je WEL in het buitenland bent geweest voor je studie of een buitenland verblijf hebt overwogen, graag de volgende vragen nog invullen.

- 21 Heb je op dit moment concrete plannen voor studie of stage in het buitenland of ben je al naar het buitenland geweest?
- Ja, ik heb plannen voor een stage of deel van de studie in het buitenland. ***Door naar 22***
 - Ja, ik ben voor een stage of deel van de studie in het buitenland geweest. (***door naar 28***)
- 22 Hoe groot schat je de kans in dat je daadwerkelijk zult gaan? (Groot/gemiddeld/klein/nvt)

- 23 Van welke omstandigheden hangt dit af? Noem er drie (invullen)
- 24 In welke studiejaar ben je geweest? (getal invullen)
- 25 Hoeveel maanden ben je weg geweest? (getal invullen)
- 26 Waar ben je naar toe geweest. (stad of land invullen)
- 27 Heb je een beurs aangevraagd? (nee, ja en dan de opties aangegeven)

Tijdens

28. Welke problemen of moeilijkheden ben je tegen gekomen tijdens je verblijf in het buitenland? (invullen)

Ervaringen

- 29. Voldeed de buitenland ervaring aan je verwachtingen?
- 30. Ik ben tevreden over de voorlichting in de studie over studeren in het buitenland.
- 31. Ik ben tevreden over de procedure van aanmelding voor een stage of deel van de studie in het buitenland.
- 32. Ik ben tevreden over de begeleiding door de instelling tijdens mijn periode in het buitenland.
- 33. Ik ben tevreden over de begeleiding door de buitenlandse instelling.
- 34. Over het algemeen ben ik tevreden over de kwaliteit van het onderwijs aan de instelling.

Je bent aan het einde gekomen van de vragenlijst. Hartelijk dank voor het invullen.